„RADOMER-KIELCER LEBEN" № 29 (117) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג דריטער פּרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הײַנט 10 זײַטען.

אדרעסע:
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען"

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ
Redakcja i Administracja
„Radomer-Kielcer Leben"
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרייז:
איין מילימעטער שורה: פאר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40
„ „ נאָכ'ן „ 18
די ערשטע זייט ענטהאלט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט אין לעצטע זייט 4

ראַדאָם פרייטאג ה' מנחם אב תרפ"ו — פאר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך — 16-go lipca 1926

כשר

פערלאַנגט אומעטום
נור

„פּאָטאָקאָל"

ווייל „פאטאקאל"
איז די בעסטע און ביליגסטע

קאַקאָאָס-פוטער

כשר

צים פערלאָבונג פון אונזער
ברודער'ן-טאָכטער
פר"ל בעלאַ פריידאָס
מיט ה' דוד קײַלער,
וואונשען מיר פיעל גליק און צופרי-
דענהייט.
אלי' פריידאָס עט פאמיליע.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער
קוזינקע בעלאַ פריידאָס
מיט ה' דוד קײַלער
וואונשען מיר אַ גליקליכען צוזאַמענ-
בונד און עוויגעס גליק.
יעקב מאָשקאָוויטש
עט פרוי און קינדער.

אין זאַל פון טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי"

מיט אנטייל פון אונזערע בעקאַנטע ארטיסטען און ליבלינגער פון ראַדאָמער פובליקום: זאַריצקא, פעלד, שפילמאַן, באַלבירסקי, מאַכאַראָווסקי, מאַכאַראָווסקא, סעגאַל, גוטמאַן א. א.

פּרעמיערע! פּרעמיערע!

שבת דעם 17 יולי 1926 פּינקטליך 9 אָוועטנד ווערט געשפּילט די בעוואוס-טע כּעלאדראַמע, וועלכע איז געשפּילט געוואָרען אין אַמעריקא אזוי פיעל הונדערטער מאָל אין 4 אַקטען מיט אַ פראָלאָג פון מ. שוואַרץ.

א ווינקעל איז ניו-יארק

פון אַמעריקאַנישען יודישען לעבען

זונטאַג דעם 18-טען ד. ח ווערט געשפּיעלט צום צווייטען מאָל די שטאַרק אויסגעצייכנטע מעלאָדראַמע אין 3 אַקטען פון סעגאַל.

דער גרויסער מאָמענט.

אין 1 אקט אַנאַפּאַשען טאַנץ

די ווייטערדיגע פאָרשטעלונגען דינסטאַג און מיטוואָך.

געשעפט'ס-פיהרער: לײַכטער

אַלגעמײַנער אַרבײַטער-קאָאָפּעראַטיוו אין וואַרשאָ

פיליע № 36 אין ראַדאָם, וואָלאָווא 23.

מיר מאַכען בעקאַנט די ראַדאָמער אַרבייטער-מאַסען, ווי אויך די גאַנצע בעפעלקערונג, דאָס מיר האָבען געעפענט א „קאָאָפּעראַטיוו" וואו עס קענען קויפען אויך נישט מיטגלידער אַלע נויטיגסטע לעבענ'ס-פּראָדוקטען פון ערשטען געברויך אויף די ביליגסטע פּרייזען;

גוטע און רעעלע בעהאַנדלונג! קומט און איבערצייגט אײַך!

די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע.

פ. ס. אַלע אַרבייטער און פרײַנד פון דער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג דאַרפען ווערען מיטגלידער פון זייער קאָאָפּעראַטיוו.

בעקאַנטמאַכונג.

די סאָדע-וואַסער פאַבריק „ראַדאָמיאַנקאַ" דלוגאַ 15 (פריהער פראַנציזשעק יאַבסט) איז איבערגעגאַנגען אלס אייגענטהום צו

שלמה גאָטליעב

די פאַבריק אַרבייט הײַנט אויס פון
דעסטאַלירט וואַסער — לעמאָניאַדאַ.

Pierwszorzędne strzyżenie Pań
podług najnowszych żurnali
w specjalnym gabinecie damskim
Wiktora Grinsztajna
Radom,
Zgodna 1

אכטונג!

איבראַכענע ראָווערען פעררעכט איך און קלעב זיי אויס מיט אייזען אויף איין גאַז פייער. איך פעררעכט אויך אלערליי טעפּ עמאַלירטע, אלי-מיניאַיומ אונד א. וו. איך שווייסווע אויך טיילען פון סאַמאָכאָדען, רעהרען, בלאַכען אונד ד. גל.

אַלע אַרבייטען ווערען אויסגעפיהרט מיט איין פיהליגע גאַראַנטיע אין פאר זעהר נידריגע פּרייזען.

מיט אכטונג: וואָלאַשינסקי.

אדרעס: ראַדאָם, סטאַרא-קראָקאָווסקא 11.

Dr. med.
I. KLEINBERGER
b. lekarz **Klinik Wiedeńskich. Specjalista chorób uszu, nosa, gardła i krtani.**
ord. od 10—2 i od 2 ½—5
Radom, Piłsudskiego 3.

פאר וואס איז אין ראדאם נישטא קיין יודישער אמבולאטאריום?

צווישען אלע אנדערע פערשידענע אינסטיטוציעס, וואס מיר פערמאגען היינט צו־טאג אין ראדאם, פעהלט איין אינסטיטוציע, וועלכע איז אזוי וויכטיג און גאר בעזונדערס נויטווענדיג אין דער היינטיגער צייט.

אונזער כלל־טהוערי־געזעלשאפט פערנעמט זיך מיט אלע ענינים, מיט קולטורעלע, ארגאניזאציאנעלע, געזעלשאפטליכע, פינאנציעלע און אפילו פילאנטראפישע. וועגען אלעם גערענקען אונזערע עסקנים, נאר וועגען איין קלייניגקייט, וועגען איין „אונבעדייטענדע" זאך האבען זיי אינגאנצען פערגעסען, זייענדיג תמיד בעשעפטיגט און פערארבייט פאר דער טובה פון די געזונדע, איז זיי תמיד ערגב פון זין א טראכט צו טהון, וועגען די קראנקע. די דאזיגע אומגליקליכע וועזענס האבען אזא מזל, אז ארום זיי פערעט זיך קיינער נישט און ס'גפיגען זיך וואניג בעלנים אויסצונוצען זיי פאר א געוואונשטען מאטעריאל אויף צו־מאכען געזעלשאפטליכע קאריערע...

נישטא די וואך, ס'זאל נישט פארקומען ערגיץ־וואו, אין וועלכער־נישט איז געזעלשאפט, אדער פעראיין, א זיצונג, א בעראטונג, אדער א אלגעמיינע פערזאמלונג, וואו ס'ווערען בעהאנדעלט פערשידענע טאג־פראגען און דער סדר־היום איז רייך און סול מיט ענינים און ענינים'לעך. וועגען אלעם אלעם אין דער וועלט ווערט גערעדט און הייס דעבאטירט. ס'הערען זיך אפט פראיעקטען צו גרינדען די, אדער יענע אינסטיטוציע. ס'ווערען כמעט געמאכט פערשלאגען — א אמבולאטאריום, אזא מין אינסטיטוציע צו געהן שאפען — וועגען דעם דערמאנט קיינער נישט א ווארט.

פאר וואס זאל נישט האבען אזא שטאדט, ווי ראדאם איין יודישען אמבולאטאריום? וואו זענען אונזערע עוסקים בצרכי צבור, וואס טאג מיט נאכט זענען זיי פערנומען מיט ארבייט לטובת הכלל? צי דען געהט א אמבולאטאריום — א אינסטיטוציע, וואס היילט קראנקע און טיילט אומזיסטע רפואות — נישט אריין אין דער קאמפעטענץ פון פון זייער געזעלשאפטליכער טהעטיגקייט?

אזא אינסטיטוציע ווי א אמבולאטאריום איז, איז אין ראדאם א אונבעדינגט נויטווענדיגע זאך. אין איהר נויטיגט זיך א גרויסער טהייל פון דער היגער יודישער בעפעלקערונג. נאך מכוח פיעל וויכטיגער און נויטווענדיגער איז אזא אינסטיטוציע ביים יעצטיגען הערשענדען קריזיס, ווען הונדערטער יודישע פאמיליעס ווערען כסדר ארויסגעשטויסען פון זייערע עקאנאמישע פאזיציעס. גראד היינט איז אזא אינסטיטוציע ווי א אמבולאטאריום ממש א נויטבעדערפטיגער לעבענס־בעגער.

ס'וועט נישט זיין איבערגעטריבען, ווען מיר וועלען זאגען, דאס אין ראדאם געפינען זיך הונדערטער און זאגאר טויזענדטער קראנקע מענשען, וואס זענען נישט ביכולת און פערמאגען נישט די מינדעסטע פינאנציעלע מעגליכקייטען צו קענען זיך קורירען און אפילו עטליכע זלאטעס אויף א וויזיט צום דאקטאר צו געהן האבען זיי נישט, נישט בלויז, וואס זיי האבען נישט עטליכע קארגע זלאטעס אויף א דאקטאר און רפואות, נאר זיי האבען פשוט נישט דעם טאג איבערצולעבען מיט זייערע פאמיליעס.

פרעגט זיך וואו איז ראדאם? וואו זענען די פערשידענארטיגע געזעלשאפטליכע שתדלנים?

סארהאן ביי „עזרה" א אפטיילונג וואס הייסט „לינת הצדק" ווערענס אויסגאבען ס'זענען אייגענטליך ענטגעגענצוקומען ארימע קראנקע מיט מעדיצינישע הילף. אבער די דאזיגע אפטיילונג איז צו־קליין און צו־ארעם צו קאנען בעפריעדיגען א גרעסערער צאהל קראנקע. א חוץ דעם האט אין זיך דאס קוויטלעך־סיסטעם פון „לינת הצדק" א צו־בולט'ען פילאנטראפישען חאראקטער, אזוי, אז פיעל בכבוד'ע קראנקע, נישט קוקענדיג אויף זייער ערנסטען צושטאנד, מיידען אויס, צו געניסען אויף אזא אופן פון אומזיסטע מעדיצינישע הילף.

גאנץ אנדערש איז אבער א אמבולאטאריום, דאס איז א אנשטאלט מיט א מכהר געזעלשאפטליכען חאראקטער. דאס איז א עפענטליכע אינסטיטוציע, וואס ווערט לכתחילה ביי איהר סאמער גרינדונג פאר־אויסבעשטימט פאר דער אלגעמיינער זאך, פאר'ן וואויל און פאר דער טובה פון קאלעקטיוו, פון כלל, פון דער מאסע, אהן אונטערשייד פון ארעם ביז נישט־ארעם. צוגעהן אין אמבולאטאריום צום דאקטאר, אדער נאך דבר מעדיצין, איז חלילה נישט קיין שאנדע, דארט טרעפען זיך מענשען פון פערשידענע שיכטען און קלאסען. דאס איז דער קנין פון כלל און פאר'ן כלל.

נאך א מעלה האט א אמבולאטאריום, וואס דארט זענען אנגעשטעלט א גרעסערע צאהל דאקטוירים, און איז א חוץ דעם פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל מעדיקאמענטען און היילמכשירים. זאכען, וועגען וועלכע דער היינטיגער „לינת הצדק" ביי „עזרה" קאן אפילו נישט חלומ'ען.

די יודישע געזעלשאפט אין ראדאם האט מאר זיך א חוב צו בעשאפען די דאזיגע לעבענס־נויטווענדיגע אינסטיטוציע. דער חיב איז א דאפעלטער אין ווערט דרינגליכער פון טאג צו טאג. אין שטאדט הערשען עפידעמיע און שקארלאטין. הונדערטער יודישע פאמיליעס האבען נישט די מעגליכקייטען צו ראטעווען זייערע קינדער, אדער די נאהנטסטע מיטגלידער פון דער משפחה. „לינת הצדק" איז נישט אין שטאנד צו געבען הילף אין א גרויסען מאסשטאב. אויסער דעם וועלען נישט אלע געהען אהין, מען דארף אויך געדענקען, אז די ארבייטסלאזיגקייט אין יודישען תחום איז אונגעהויער גרויס, און דעריבער קען א גרויסע צאהל יודישע ארבייטער נישט געניסען פון מעדיצינישע הילף אין קראנקען־קאסע. א חוץ דעם האט דער גאנצער בירגערליכער קלאס, וואס איז כמעט אינגאנצען דעקלאסירט און רואינירט, קיין שום אנגעהעריגקייט צו דער קראנקען־קאסע. עס מוז דעריבער, צוליב די אלע אויבען־אויסגערעכנטע טעמים, שנעל רעאליזירט ווערען דאס גרינדען פון אמבולאטאריום. ס'וועט ממש זיין א פערברעכען, אויב די יודישע געזעלשאפט וועט איבערגעהן מיט שטילשווייגען. און נישט וועלען ערנסט פערטראכטען זיך וועגען דער שנעלער פערווירקליכונג פון אזא אינסטיטוציע. זאל ראדאם ארויסנעמען זיך א מוסטער פון קעלץ, וואו שוין א לענגערע צייט עקזיסטירט א אמבולאטאריום מיט ערשטקלאסיגער איינריכטונג, וואס ברענגט קאלאסאלע נוצען דער דארטיגער יודישער בעפעלקערונג.

די יודישע געזעלשאפט דארף שוין צוטרעטען אונטערנעמען א אקציע פון אויפבויען אזא בנין, ווי אין קעלץ. ס'איז דער רוף פון דער שעה, מען מוז ראטעווען דאס געזונד פון הונדערטער יודישע פאמיליעס.

ראטעוועט די קינדער!

ביז דאמאלס אבער מוז מען פארלויפיג בייהילפיג זיין דעם „לינת־הצדק", כדי ער זאל קאנען אויסברייטערען זיין הילף. ס'דארף צו דער דערמאנטער געזעלשאפט צו־קאאפטירט ווערען א געזונדהייט'ס־קאמיסיע, וועלכע זאל בשותפות מיט'ן „לינת הצדק" זיך פערשאפען די נויטיגע פינאנציעלע מיטלען, מיט וועלכע מען זאל קאנען ראטעווען פון לעבענ'ס־געפאהר און פון דער עפידעמישער סכנה הונדערטער ארימע יודישע קינדער.

אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג האבען מיר געבראכט די לעצטע סטאטיסטיק פון היגען דאקטוירים פעראיין, וועלכע האט פערנאטירט א ציפער פון 1500 קראנקע קינדער אויף שקארלאטין. צווישען די זעלבע קינדער איז געוויס פארהאן דער גרעסטער טהייל ארימע, וואס די עלטערען זייערע האבען נישט מיט וואס זיי צו ראטעווען. די דאזיגע עפידעמיע איז שרעקליכער דערמיט, וואס מען מוז כסדר בעאבאכטען דעם צושטאנד פון חולה און אפט בענוצען דעם דאקטאר און רפואות. כדי צוקענען האלטען דעם חולה אונטער א כסדר'דיגער מעדיצינישע אבסערוואציע איז נויטיג א סך געלד. איז וואס זאלען טוהן די יענע ניגע אומגליקליכע עלטערען, וואס קאנען דערצו נישט שטייגען, עס איז דעריבער א הייליגער חוב פון די יודישע עסקנים תיכף זיך נעמען צו א רעטונג'ס־אקציע און מיט א הייסען רוף זיך ווענדען צו דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג. דער רוף דארף זיך אויסדריקען אין דער לאזונג:

— ראטעוועט די קינדער!

ב. צווייג.

גרויסע אויפרודערונג אין ארגענטינע צוליב אַ דראַמע פון ראַדאָמער יודישען דיכטער ל. מלאך.

(קאָרעספּאָנדענץ צום „ראַדאָמער־קעלצער לעבען")

נאר פערבערענענדיג דאָ אַ לענגערע צייט, האָב איך געקענט פערשטיין אנ׳ערשיינונג, וועלכע האָט ׳פאסירט מיט מיר גופא, ווען איך בין געפאָהר׳ען קיין ארגענטינא.

אויפ׳ן שיף, אין צווייטען קלאַס, וואו עס פאָהרען זעלטען געוועהנליכע יודישע עמיגראנטען, האָב איך זיך געוואלט בעקענען און צונויפרעדען מיט אַ יודישען סוחר, וועלכער איז געוועזען אין אייראפּע נאָך סחורה און איז געפאָהרען צוריק קיין ארגענטינא. איך האָב געוואָלט פונאנדערפרעגען זיך ביי איהם וועגען די בעדינגונגען פון לאנד און ד. גל. ער האָט אָבער נישט געוואָלט רעדען מיט מיר, ווען איך האָב איהם געזאגט, אַז איך פאָהר פון פוילען. עס האָט געדויערט אַ היבשע צייט, ביז וואנען ער האָט זיך איבערצייגט, אַז ער האָט נישט צו טוהן מיט איינעם פון יענע פוילישע יודען, וואס פערשווארצען דעם יודישען נאָמען אין ארגענטינא.

אין נישט איינמאָל קומט אויס דאָ אַנצוטרעפען זיך אויף אזעלכע זאכען, וועלכע זיינען הנדרשוואר פשוט נישט צו פערשטעהן און נישט צו בעגרייפען.

עס לייענט איהר, למשל, אַ ווענדונג פון דער חברה קדישא, וועלכע שפּילט דאָ פאקטיש די ראָלע פון אַ קהילה, אַז מען זאָל רייניגען די חברה־קדישא פון נישט געווינטשטע עלעמענטען. דאס מיינט מען די פרויען־הענדלער, ווייל, ווי בעקאנט, שפּארען זיך די לייט דוקא אין אַלע געזעלשאַפטען, ושאַלעווען נישט קיין נדבות און דאס גלייכען.

אָט הערט מען ווייטער, ווי מען דערצעהלט פון דעם און דעם, אַז ער האָט אַ געוויסע שייכות צו ז׳ער בערימטער „פּראָפּעפּיע", און אויב ער אליין איז נישט פערבונדען דארטען אָפיציעל, איז ער אלענפאלס אַ שותף, אָדער ער האָט אַן אנדער שייכות צו דער „שאנד־פּראפּעסיע".

בעזונדערס פרעך צעליינגען זיך די רופיאַנעס (פרויען־הענדלער) אין יודישען טעאַטער. די חברה־לייט זיינען דוקא גרויסע ליבהאָבער פון יודישען טעאטער, בעזוכען איהם גערן און זשאַלעווען נישט קיין געלד. זיי קויפען די שענסטע לאָזשעס און די בעסטע פּלעצער אין טעאטער.

די געשיכטע פון היגען יודישען טעאטער דערציילט אונז, אַז עס זיינען דאָ פריהער געווען אזעלכע „בעריהמטע" אקטיארען, וועלכע האבען אהן שום חרפה און בושה ערקלערט, אַז זיי שטיצען זיך אויף די רופיאַנעס, וועלכע זענען פאַר זיי די בעסטע „קונדען".

און ווער ווייסט, ווי לאַנג עס וואָלט זיך נאָך אַלץ אזוי געפיהרט, ווען עס וואלט זיך נישט געטראָפען אַ צופאַל, וועלכער האָט אויפגערודערט דעם היגען געמויזכץ און געבראכט צו אַ גרויסען געזעלשאפטליכען סקאנדאל, וואס האלט זיך נאָך ערשט אין צעפלאַקערען.

עס זענען אוי׳ך פריהער געמאכט געוואָרען פּרובען צו בעקעמפען די רופיאַנעס. עס האָט זיך אַמאָל געהאַט ארגאַניזירט ספעציעל צוליב דעם צוועק אַ פעראיין. גאָר נישט לאַנג, מיט עטליכע חדשים צוריק, צוליב אַ צוזאַמענשטויס, וועלכער איז פאָרגעקומען אין טעאטער צווישען אַנ׳אנשטענדיגער פאמיליע מיט אַ חברה רופיאַנעס, וואס זענען געזעסען אין שכנות, האָט מען אויפגעהויבען אַ טומעל אין דער געזעלשאַפט, געבילדעט אפילו אַ ספעציעלען קאָמיטעט צו בעקעמפען דעם רופיאַניזם, אָבער פון דעם איז גאָרנישט געוואָרען.

די ארגענטינער יודישע **פּרעסע**, צו וועלכער יענער קאָמיטעט האָט זיך געווענדעט נאָך שטיצע, האָט געמאָלדען, אַז זי איז גרייט צו שטיצען די קאָמפּאניע, אָבער דאָך האָט מען דאן גאָר נישט אויפגעטוהן.

און אָט האָט געטראָפען אַ פאַל, וועלכער האָט געגעבען דער זאַך אַ גאַנץ אנדער ווענדונג:

דער ראַדאָמער יודישער שרייבער ל. מלאך האָט אָנגעשריבען אַ דראַמע „איבערגוס", וועלכע שפּיגעלט אָפּ דאָס לעבען פון די רופיאַנעס. די פּיעסע איז געלייענט געוואָרען פאַר אַלע שוישפּילער פון היגען יודישען טעאַטער.

ביים פאָרלייענען די פּיעסע איז אויך געווען דער קריטיקער פון דער היגער צייטונג „פּרעסע". דער אייגענטימער פון טעאטער, אַנ׳אַלטער אַקטיאָר, וואס איז שוין אַ סך יאָהרען אין ארגענטינא און איז, ווי עס זעהט אויס, שטאַרק דורכגעדרונגען מיט די היגע מנהגים און בעגריפען, האָט ערקלערט אָפען, אַז ער קען די פּיעסע נישט אננעמען, ווייל זי וועט אויפרודערן די „בעזוכער". ער האָט פערלאַנגט, אַז מען זאָל די פּיעסע איבערמאכען אזוי, אַז זי זאָל אויסנעמען ביי די רופיאַנעס.

דער מיטארבייטער פון דער „פּרעסע" האָט שטאַרק פּראָטעסטירט קעגען

זי האָט איהם אָפּגענאַרט?

(פון די ראַדאָמער מעשה׳לעך).

קענט איהר מיין פריינד און חבר פ.ז.? אפשר קענט איהר איהם יאָ און אפשר קענט איהם נישט, דאָס איז נישט וויכטיג—דער עיקר ער איז געווען אַ וואוילער בחור, אזא יאָהר שוין אויף מיר און איצט...

איצט איז ער נישט פאר קיינעם געדאכט אַ אומגליקליכער יונגערמאַן: ער גייט אַרום אהן אַ קאָפּ און ער האָלט אין איין כצה׳לן. אַז ער ווייס דאָס נישט איבערהאלטען, איהם זאָל טרעפען אַזאַ מין אומגליק – איהם האָרט שוין נישט וואָס ער האָט איהר גענומען אזוי ווי זי שטייט אין גייט אָהן אַ גראָשען געלד, אַ הם פערריסט זאָר, דאָס וואָס ער האָט זיין אויף מאַרגען נאָך דער חתונה „דערוואוסט", אַז זי האָט איהם מיאוס אָפּגענאַרט...

און אָט ווי ער אליין דערציילט די געשיכטע:

— כ׳קען זיך שוין מיט איהר **נישט** פון **היינט** אין ווייל **איך** האָב איהר געהאַלטען פאר א ערליכע מיידעל. פליעג איך מיט איהר אַמאָל גיין שפּאַצירען, אַמאָל זיך טרעפען אין טעאַטער, אָבער וועגען חתונה האָבען מיט איהר, האָב איך קיינמאָל נישט געקלערט — ערשטענס האָב איך געוואוסט, אַז זי האָט נישט קיין געלד און „עני חשוב כמת", טאָ צו וואס טויג מיר אַ „טויט ווייב"?... צווייטענס, און דאס איז טאַקע דער **עיקר** — כ׳האָב בכלל נישט געהאַלטען ביי חתונה האָבען, ווארום פרויען זענען על פי רוב פאַלש און פאַרבינדען זיך אויפ׳ן גאַנצען לעבען מיט אַ פאַלשען פריינד, צו וואס?...

זי האָט אָבער קענטיג געהאַט אויף מיר אַ אויג און שטענדיג, ווען מיר פלעגען זיך באַגעגענען, פלעגט זי נאָר האַלטען אין איין רעדען וועגען אַ „תכלית"...

איין מאָל, דאס איז געווען מיט עטליכע וואָכען צוריק טרעף איך איהר פּלוצלונג אין גאַס און איך דערקען איהר נישט: דאָס פּנים בלאַס, אונטער די אויגען בלויע רינגען, עפּעס גאָר נישט די זעלבע.

הייב איך איהר אָן פרעגען — וואס איז געשעהן? אָבער אנשטאט מיר צו ענטפערען, גיסט זי גאָר מיט טרערען, האָב איך איהר אָנגעהויבען צו בעטען — אום גאָטעס ווילען, איהר ווייסט זאָך, אַז איך בין אייך אַ גוטער פריינד, זאָגט מיר וואס האָט פּאַסירט, אפשר וועל איך אייך קענען העלפען.

און זי האָט מיר צוליב געטוהן און געעפענט פאר מיר איהר האַרץ. אַז... זי האָט באַשלאָסען צו געזעגענען זיך מיט אונזער זינדיג וועלטעל און זיך אריבערכאפּען אויפ׳ן עולם־האמת.

— אָבער גאָט איז מיט אייך, ווער צווינגט אייך דען דערצו?

— אייערע מענער — האָט זי זיך אָנגעהויבען ווישען די אויגען — אזא מאַרוואַדיעץ, אַזאַ געמיינער יונג, ער האָט דאָך מיר אומגליקליך געמאַכט.

— ווער? ווען? ווי אַזוי? — האָב איך אָנגעקוקט דערשטוינט.

און זי האָט מיר אָנגעהויבען צו דערציילען באַריכות. ווי אַזוי זי איז עטליכע וואָכען פאר שבועות געווען אין וואַרשאַ און דאָרטען זיך בעקאַנט מיט אַ יונגערמאַן, האָט ער זיך אין איהר פאַרליבט און געבעטען איהר האַנד און

אזא שטעלונג פון דעם טעאטער-אייגענטימער און צווישען זיי האט זיך פערפיהרט א קריג. דער מיטארבייטער פון דער צייטונג האט געמאלדען, אז ער וועט טוהן אלץ וואס נאר מעגליך, דער טעאטער זאל זיך צומאכען. דער אייגענטימער פון טעאטער האט געסטראשעט, אז ער וועט דעם מיטארבייטער פון דער „פרעסע" שיסען. אזוי-ארום איז אויסגעבראכען אן עפענטליכער סקאנדאל.

די צייטונג „פרעסע" האט אויפגעהויבען א גרויסען טומעל. עס האבען אנגעהויבען אריינקומען שריפטליכע פראטעסטען פון לעזער קעגען דעם אייגענטימער פון טעאטער. עס איז געווארען א גוטע געלעגענהייט צו שאפען א גרויסע געזעלשאפטליכע באוועגונג אין קאמף געגען אזא מין רופיאנישער אבטיילונג.

די „פרעסע" האט דערוויל באוויזען אויפצורידערן שטארק די געזעלשאפטליכע שטימונג. מען האט ארויסגעלאזען א לאזונג צו שאפען א נייעם ריינעם יודישען טעאטער און צו קויפען אקציעס.

דער ליטעראטען-פעראיין האט צונויפגערופען א דעלעגאטען-פערזאמלונג פון אלע געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס, די פערזאמלונג האט צוגעצויגען פארשטעהער פון 30 קולטור-פעראיינען, ביבליאטעקען, לאנדסמאנשאפטען און דאס גלייכען, וועלכע האבען אנגענומען רעזאלוציעס צו שטיצען דעם קאמף פון דער „פרעסע" אויף צו שאפען א ריינעם יודישען טעאטער, צו פיהרען א קאמף געגען רופיאניזם און פראטעסטירען קעגען דער האנדלונג פון אקטיארען-פעראיין, וועלכער האלט מיט דעם חוצפה'דיגען טעאטער-אייגענטימער.

דערוויל קאכט זיך צווישען יודען אין בוענאס-איירעס. דאס אליין איז שוין א וויכטיגע ערשיינונג אין היגען געזעלשאפטליכען לעבען. צי וועט וואס נישט איז ממשות'דיגעס ארויסקומען פון דער נייער באוועגונג פאר א ריינעם יודישען טעאטער, איז נאך איצט פריה צו זאגען. דערוויל האבען די יודישע אקטיארען געשאפען געגען זיך א פיינדליכע שטימונג. אין דער פראווינץ לאזט מען זיי נישט שפילען, אויף אוונדען לאזט מען זיי נישט ארויסטרעטען, מען רייסט אראב פון די ווענד זייערע אפישען — הכלל עס איז כומעלדיג.

אין גרויסען טומעל האט משה שפרינבערג, דער רעדאקטאר פון דעם זשורנאל „פנים'ער און פנים'לעך", געכאפט פעטש פון דעם טעאטער-אייגענטימער ווידע, מיט וועמען ער האט זיך געטראפען אין איינעם פון די גרויסע קאפע-הייזער. דאס איז א באלוינונג דערפאר, וואס ער האט געהאלטען מיט דעם „קאמף פון דער „פרעסע".

א היימישער.

פערגאנגענהייט און געגענווארט.

(וועגען צירקולאר פון דער ראדאמער יודישער קהלה נישט לאזען יודען אום שבת ארבייטען ביי דער קאנאליזאציע).

אין מיינע יונגע יאהרען, אויף דער גוטמוטיגער פראווינץ, דארט וואו איך בין געבוירען און ערצויגען געווארען, איז פון א גוי ביז א יוד א בולט'ער סימן געווען. א גוי האט געהאט א בארד א געגאלטע און א יוד — א בעוואקסענע און וואס גרעסער די בארד איז געווען ביים יודען — שעהנער אנגעזעהענער און חשוב'ער איז ער אויסגעקומען. א יוד מיט א געגאלטע בארד איז געווען א היכי-תמצא, א אוממעגליכקייט. און אויב ס'האבען זיך געפונען איניגע, אויף די פינגער געצעהלטע, יודען מיט געשוירענע בערד, איז דאס געווען כמעט א אות-קלון, א שאנדע-צייכען. און אז איך האב אזעלכע פון דערווייטענס דערזעהען, האב איך גלייך געטראפען, אז ער איז א פעלדשער, א כלי-זמר, אדער וועלכער עהנליכער נחות-דרגא, א נידריגער אין דער יודישער געזעלשאפט, אזוי האט דאס יודישע לעבען אין פוילען, אין די נאך נישט ווייטע פערגאנגענע יאהרען, געפליסט צווישען די ברעגעס פון טראדיציאנעלען טייכעל, נישט אפטרעטענדיג אויף א האר פון די דינים סיוגים און אפילו גזרות לגזרות, ווייל פרנסה איז געווען בריוח און מ'האט זיך געקאנט דערויף פערגינען.

מיין רבי אז ער איז געזעסען אין בית-המדרש בראש אויבענאן פון זיינע צעהן תלמידים, די שארפסטע קעפלעך פון שטאדט, און אז ער האט זיך אביסעל פערגאלאפירט אין טיפען פלפול פון א שווערער סוגיא, און פון גרויס צוטראגענקייט, דורך א אונפארזיכטיגען צופאל, זיך אויסגעריסען א האר פון זיין ברייט-לאנגער פאטריארכאלישער בארד, האט ער גלייך אויפגעזיכט א ספר פון גרעסטען פארמאט און מיט דער גרעסטער פארזיכטיגקייט — דארט בעהאלטען.

פאר יעדען יום-טוב איז געווען דער שטייגער צו לערנען די דינים פון קומענדיגען יום-טוב און פאר ראש-השנה ווי ס'פאסט פאר וואויללערנער האבען מיר אנגעהויבען פון טור אורח-חיים, וועלכער געהער ווי געוועהנליך צו די ספרים פון גרעסטען פארמאט האט זיך מסתיים מלתא געווען, גראד געטראפען הייסט עס, און צווישען די בלעטער וואס הייבט אן זיך די דינים פון ראש-השנה יענען, געלעגען, בהרחבה דיג אין זייער בעהעלטעניש, אויסגעצויגענע צוויי לאנגע גדויע האר, פון רבי'נס בארד, דער רבי האט א ציטער געגעבען, מ'זאל פון א אונפארזיכטיגקייט, נישט ארויסלאזען די האר. און חלילה כוזלזל זיין אין א דבר שבקדושה א הייליגע זאך. און איך האב זיי טאקע מיט גרויס אויפמערקזאמקייט איבערגעלייגט טיפער, צווישען די ווייטערע בלעטער. און גלייך האבען מיר אנגעהויבען לערנען און מיט א שעהנעם התמדה ניגון, מבטא זיין דעם חילוק צווישען א גוי און א יוד: זיי, די גוים הייסט עס, אז ס'שטייט זיי פאר א משפט א פאנד. הילען זיך איין אין שווארצען, לאזען זיך וואקסען די נעגעל, לאזען זיך וואקסען די בערד. אבער מיר יודען, אז ס'קומט אן דער הייליגער ראש—השנה, מיט זיין גרויסען געטליכען משפט הילען זיך איין אין ריינעם ווייסען, שניידען אב די

זי האט געמיינט, אז זי איז די גליקליכסטע אויף דער וועלט און צום סוף האט ער איהר פארדרייט א קאפ און „אומגליקליך געמאכט" און איצט איז ער ווי אין וואסער אריין און זי...

– אבער איהר קענט דאך נישט איינע

— האב איך איהר פרובירט טרייסטען, היינטיגע צייטען זענען דאך דא א סך מיידלעך „אזעלכע" אין פונדעסטוועגען האבען זיי נאכדעם חתונה און לעבען גליקלעך...

— איך בין אבער נישט פון די, האט זי א געשריי געטון, איך וועל מיין חתן נישט קענען נארען, ווייל איך בין צו ערליך און יעצט כ'וועל איהם דערציילען דעם אמת, וועט ער אפילו א שעה פאר דער חופה אפלאזען דעם שידוך, ווארום איהר קענט דאך די מענער...

מילא וואס זאל איך אייך א סך דערציילען, די געשיכטע האט אויף מיר געמאכט א געוואלדיגען איינדרוק, איך וואלט אויפן לעבען נישט געגלויבט, אז א פרוי זאל זיין אזוי אפענהערציג און ס'האט זיך מיר בעת מעשה געדאכט, אז אויב זי וועט באמת בעגיין זעלבסט-מארד, וועל איך זיין דער שולדיגער, ווייל אומגליקליך האט דאך איהר געמאכט איינער פון מיין געשלעכט און נישט ווילענדיג האט זיך ביי מיר ארויסגעריסען די פראגע:— נו, און ווען איינער, וואס ווייסט די געשיכטע וואלט איינגעשטימט מיט אייך חתונה צו האבען?

זי האט מיר אנגעקוקט פארוואונדערט — געפינען זיך דען היינטיגע צייטען, אזעלכע יונגעלייט?

און מיט דער דאזיגער פראגע, האט זי מיר שוין אריינגעפיהרט אין א אמביציע און כ'האב ביי זיך א קלער געטוהן: מיידלעך מיט געלד, זענען דא א סך, מיידלעך מיט כשר'ע נשמות, וועלכע זאלען קענען זיין אזוי אפענהערציג, ווער ווייס צי ס'איז דא נאך איינע אזא אויף דער גאנצער וועלט, טא פארוואס זאל איך נישט זיין דער גליקליכער?...

און איך בין טאקע געווארען דער גליקליכער און אין א מזל'דיגע שעה, מיט איהר צו דער חופה געגאנגען, אבער נאך דער חתונה האב איך זיך ערשט „דערוואוסט", ווי מיאוס זי האט מיר „אפגענארט"...

דא האט פ. א מאך געטוהן מיט'ן האנד און שטארק א זיפץ געטוהן —

איך זאל אזוי אריינפאלען? בסך הכל, האב איך דאך מיט איהר חתונה געהאט, ווייל כ'האב געמיינט, אז יענער אויסוואורף האט איהר פערפיהרט און צום סוף האט זיך ארויסגעוויזען, אז די געשיכטע מיט'ן ווארשעווער יונגערמאן, איז נישט געשטויגען און נישט געפלויגען און זי איז גאר א כשר'ע און ערליכע אידישע טאכטער...

וואס זאגט איהר צו אזא מין „אומגליק"?..

בן-אברהם.

נענעל און שערען אב די בערד. כ'געדענק עס נאך היינט, אז איך האב איינגאנצען א ציטער געטוהן. ווי דער עקסצענטער ביי א גרויסען דיזעל מאטאר, האט דער פאראדאקס אין מיין מח א מיש געטהון. אויף ווענען איך וואלט מיך גערעכט פון די פערציישישע גרולים, וועלכע, ווי בית-המדרש בחורים האבען געמורמעלט, זענען געווען א ביסעל אנגעשטעקט מיט דער גריכישער פילאזאפיע, אבער ר' יוסף קרו! דער בעל-מחבר פון די טורים, פון וועלכע איך האב גוט געוויסט, אז ער האט געהאט א „מגיד", דאס הייסט ער האט די תורה גלייך פון הימעל געלערנט דורך א מלאך, וועלכער איז אלע נעכט געקומען צו געהן אין שטוב — ער ר' יוסף קרו זאל אזוי מזלזל זיין אין די הייליגע בארד?!

די שרעקליכע פראגע האט געמאטערט מייגע געדאנקען און אויפגעוועקט א פעראינטערעסירונג, א נייגעריגקייט זי צו לעזען. (נאך מעהר ווי ביי היינטיגע יונגענד דער רעבוס א ן די צייטונג) איך האב זיך גענומען נאכזעהן, נאכפארשען, אין פערשידענע ספרים, ביז איך בין ארויף אויף ספרים חיצונים, האפענדיג אין זיי צו געפונען דעם געהעריגען ענטפער. האט זיך אבער ליידער די פראגע נאך מעהר פערפלאנטערט. לייענדיג די יודישע מערטירער-היסטאריע פון דער פינסטערער מיטעלאלטער: אין אנפאנג פון 15 יאהר-הונדערט, אז דער פויפסט בענעדיקט דער XIII האט געזוכט א מיטעל זיך אויסצוצייכענען פאר דער קירכע, בכדי צוריק צו געווינען דעם היבלישען טראהן, האט ער געוואלט מיט דער הילף פון משומד יהושע לורקי, שמד'ן אלע יודען פון היספאניע און אז ס'האט זיך איהם נישט איינגעגעבען, האט ער פון גרויס כעס, מיט זיינער א בולע בענייט אלע גזרות געגען די יודען, צווישען וועלכע ער האט אויך פערבאטען יודען זיך צו שערען די בערד.

יאהרען לאנג האט מיך ווייטער געמאטערט די פראגע. בענעדיקט XIII מיט דעם משומד יחושע לורקי, וועלכע זענען היסטאריש בעשטעטיגט פאר די גרעסטע שונאי ישראל, אז ס'האט זיך זיי נישט איינגעגעבען די יודען צו שמד'ן, האבען פערבאטען יודען שערען די בערד! אבער אין צווייטען פירטעל פון 20 יאהרהונדערט ווען אין ראדאם ווערט קאנאליזאציע פערלעגט, ווערט אלעס קלאר ווי דער טאג און א מענש מיט א געוויסען פערשטאנד, קאן זיין פערטיפען אין דער בייזער כוגה פון אנטיסעמיטען, נאכפאלגען זייער ענדציעל, אז מורא האבענדיג א יוד זאל אמאהל אין א עת סכנה נישט אפנארען די, — וועלכע האבען דאמאלס פערוויסט די יודישע קבוצים אין מערב אייראפע, — „היילינע-שמייספער" און דורך אבשערען די בארד אויסזעהען ווי א גוי און זיך רעטען ס'לעבן, האט בענעדיקט דער XIII פערבאטען שערען די בערד און עובר זיין אויף די תורה.

אזוי פיהרען זיך שוין פון כמה וכמה יאהרען די גרויסע שונאי ישראל אונזערע צו אונטערשטיצען די יודישע תורה אויפ'ן חשבון פון יודישען גוף. דאגעגען אונזערע גוטע פריינד און אמת'דיגע צדיקים, זענען א ביסעל מקיל אויף דינים אין א עת צרה בכדי צו ראטעווען דעם יודישען גוף און דאס איז ביי מיר אויך געווארען א כלל, ווי 2 מאהל 2 איז 4 ביז די לעצטע צייט, וועלכע האט מיך ווייטער פערפיהרט און מיר ארויסגערוקט א שפאגעל נייע קלאץ קשיא, געשטיצט אויף די געשעהענישען פון טאג.

שווארצע ארבייט געהערט צו די שווערסטע לעבענס-בעדינגונגען, אבער ביי די היינטיגע גויס, וועלכע הערשט ביי יודען איז דאס געוועזען איינס פון גליקליכסטע האפנונגען, א רעטונג פון אכזורית'דיגען הונגער, וועלכער טרייבט פון 4-דען שטאק, נישט דורך די פיין-אויסגעפיצטע שטיגען, נור דורכ'ן פענסטער, און אז וועלכער יוד וויל די גליקליכע רעטונג זיך פערשאפען ביי די נעזעלשאפטליכע ארבייטען, וועלכע געפונען זיך אין ראדאם לרוב, מוז ער אנקומען צו שתדלנות, מיט וועלכען עס פעראינטערעסירט זיך נאר איין יודישער דאטמאן, וועלכער נוצט בעמת אויס אלע זיינע מעגליכקייטען און איינפלוס. זעלבסט פערשטענדליך, אז ער איז נור איינע, איז די צאהל פון די יודישע ארבייטער א גענוג קליינער. דאך האט מען די טעג מיט איין מאהל אבגעזאגט גאנצע 16 יודישע ארבייטער, וועלכער די סכנה פון נויט האט נישט געלאזט רוהען און אונטערגענומען א שתדלנות-אקציע דורך דעם זעלבען ראטמאן, וועלכער ווייזט ארויס גענוג פערשטאנד און מיטגעפיהל צו דער נויט פון די ארבייטס וועלענדע יודען. אויך איז איינער פון די ארבייטער זעלבסט נעגאנגען אין דער אנגעלעגענהייט צו דעם בעטרעפענדען אינזשעניער, וועלכער ווייזט זיך ארויס צו זיין אגב א „אוהב ישראל" א „יודען-פריינד" וועלכער האט פאר-געלייגט פאר דעם שטאדטס-פרעזידענט צו צאהלען די יודישע ארבייטער 2 זלאטעס א טאג קצבה איידער צו געבען ארבייט פאר 5 זל. צו וואס זיי האבען קיין כח אין גוטען ווילען.

אין מיטען דער פערעטראקטאציע, ווען דער ארבייטער איז זיך מתנצל פארן אינזשיניער איבער דעם שווערען גורל פון די יודישע ארבייטער און יענער — בעריהמט זיך מיט זיין גוט ווינשענדע המצאה וועגען דער קצבה, וועלכער איז גלייך אויסנערעכענט אויף דער אונמעגליכקייט, קומט אן, פון דער יודישער ראדאמער קהלה א צירקולאר (אויף דעם איז פארהאן מאדערנע שרייב-מאשינען און א גענעראל-סעקרעטאר) יודען זאלען נישט ארבייטען שבת. דער אינזשינער האט עס טאקע מיט גרויס צופרידענהייט אויפגענומען און זיך געצעדות'ט אז ער איז העכסט צופרידען מיט יעדען טאג, וואס די יודישע ארבייטע קומען נישט צו די ארבייט. —

יעצט שטעלט זיך א פראגע, אויב אויב דער קהלה איז באמת געגאנגען אין ענין שבת, וואס האט זי זיך נישט בעסער פארשטענדיגט מיט די יודישע ארבייטער, נור דירעקט זיך געווענדעט צו די מאכט האבער'ס, נישט יודען, איבער יודישער ארבייט, וועלכע ווילען אייגענטליך פטור ווערען פון די יודישע ארבייטער דורך פערשידענע אופנים. און פאקע צוליעב אזא טאקטיק דערוועקט זיך א צווייטע פראגע, א פראגע צו בענעדיקט דער XIII האט נישט א מאהל געמאכט זיין פערבאט יודען זיך שערען די בערד מיט דעם הסכם פון א יודישער קהלה, א ענליכע צו דער ראדאמער...

גפן.

⊙⊙⊙⊙

י. ל. שצאַאנסקי.

„די קאלאניזאציאנס-פערספעקטיווען אין ארץ-ישראל".

I.

דריי פאקטארען בויען יעדעס לאנד און מיט די דאזיגע פאקטארען וועלען מיר, אידען, אויך אונזער לאנד ארץ-ישראל אויפבויען. דאס זענען: קאלאניזאציע, אינדוסטריע און האנדעל. ווי זעהען אויס אט די פאקטארען אין ליכט פון ארץ-ישראל-ווירקליכקייט?

קאלאניזאציע! דאס איז דער הויפט-פונדאמענט, אויף וועלכען ס'באזירט דער אויפבוי פון אונזער לאנד. און אום צו דערמעגליכען צוריק פרוכטבאר און בליהענד מאכען די פערוואמדעטע און פערקאסטערטע ערד, וועלכע איז אין משך פון אונזער גלות-געשיכטע חרוב און וויסט געווארען, זענען נעשאפען געווארען צוויי נאציאנאלע אינסטרומענטען. דאס זענען דער ק. ק. ל. וועלכער האט די אויפגאבע אויסצוקויפען די ערד פון פרעמדע הענד און פערוואנדלען זי אין א נאציאנאל אידישעס אייגענטום און דער „קרן-היסוד", וועלכער פינאנסירט דאס גאנצע אויפבוי-ווערק און אין דער ערשטער רייהע די גרויסע קאלאניזאציאנס ארבייט. יעדע פאמיליע, וועלכע איז פעהיג און פארבערייטעט צו ערד-ארבייט, בעקומט פונ'ם קק"ל בערך 100 דונאם באדען און פון „קרן-היסוד" א לאנג-טערמיניגע הלואה פון 800—700 פונט אויף לעבעדיגען און טויטען אינוועטאר.

די גרונד-פרינציפען פון קאלאניזאציע אין ארץ-ישראל זענען:

א) עבודה עצמית — זעלבסטארבייט. די פאמיליע, וואס בעקומט דעם באדען פונ'ם ק"קל, מוז איהם אליין בעארבייטען, ווייל ארבייטען מיט פרעמדע קרעפטען איז נישט רענטאבעל.

ב) הספקה עצמית - אייגענע ווירטשאפט, ד. ה. דער קאלאניסט זאל קענען פון דער ערד בעפרידיגען אלע בעדערפנישען אויסער בעקליידונג און דאדורך דארף די ווירטשאפט זיין א געמישטע ווי געמיזע, פרוכט-בוימער, תבואה, טאבאק, הינער און פיה-צוכט.

ג) א טייל ($^1/_5$ אדער $^1/_4$) פון זיין ווירטשאפט'ס-הכנסה דארף פערוועהרטעט ווערען;

די פראגע איז אבער — וויפיעל משפחות קענען מיר אין א"י קאלאניזירען און צי איז מעגליך צו שאפען אין א"י א אידישע מעהרהייט פון בלויז לאנדווירטשאפטליכע קאלאניסטען. כדי צו ענטפערען אויף די דאזיגע פראגע, דארף מען בעטראכטען די קאלאניזאציאנס - מעגליכקייטען פונ'ם לאנד.

ארץ-ישראל האט בס"ה 20 מיליאן

דונאם ערד. אָברעכענדיג מזיטען און נישט קאָלאָניזירבאַרען באָדען, בלייבט איבער 10 מיליאָן דונאַם. פון דער צאָהל האָבען מיר שוין אויסגעקויפט בערך $1^1/_2$ מיליאָן דונאָם (קק״ל יק״א און פריוואַט־בעזיץ) פון די איבריגע $8^1/_2$ מיליאָן דונאָם געפינט זיך 5 מיליאָן ביי די אָרעמע אַראַבישע פעלאַכען וואָס יעדער האָט א קליין שטיקעל באָדען, וועלכען ער וועט נישט פערקויפען, אלזאָ אין בעטראַכט קומט נור $3^1/_2$ מיליאָן, וואָס מ׳וואָלט געקענט ערווערבען ביי א גרויסער בעפעלקערונג מיט גרויסע קאפיטאַלען, במשך פון 15—10 יאָהר ביי אָ גלייכצייטיגער דורכפיהרונג פון נויטווענדיגער, אָמעליאָראציאָנס-ארבייט (ווי טערראסירען, בעוואַסערן א. ז. וו.)

פון דעם אויבען־דערמאָנטען שטח געפונט זיך גוטער באָדען א $^1/_2$ מיליאָן דונאָם אין עמק (עס איז א טעות, אז דער עמק איז שוין אינגאַנצען אונזער), 1 מיליאָן אין דרום-זייט פון א״י, א $^1/_2$ מיליאָן צעוואָרפען אין גאַנץ א״י ד. ה., אז מיר קענען יעהרליך אויסקויפען מאקסימום 200,000 דונאָם און דערויף בעזעצען 2000 משפחות, אָדער בערך 10.000 נפשות, מ׳רעדט אָפילו ניצטענס פון קאָלאָניזירען דעם עבר־הירדן, עס ליגט נישט נור אין אונזערע אינטערעסען, נור אויך אין די אינטערעסען פון דער ענגלישער פאָליטיק דעם עבר-הירדן צו פעראייניגען מיט א״י, און אפילו אין סיריען האָט זיך געעפענט די מעגליכקייט פאַר קאָלאָניזאציע, נאָכדעם ווי דער פראנצויזישער הויי־קאָמישיאָנער פון סיריען דע־זשובענעל, זייענדיג אין ארץ-ישראל האָט זיך איבערצייגט, וואָס מיר אידען האָבען אויפ׳ן געביעט פון קאָלאָניזאציע אויפגעטוהן, ווערען געפיהרט אונטערהאנדלונגען וועגען געבען קאָנצעסיעס צו קאָלאָניזירען דרום־זייט פון סיריען, וועלכע גרעניצט זיך מיט ארץ ישראל.

די נייע פערספעקטיווען עפענען א ברייט פעלד פאר לאנד־ווירטשאָפטליכער קאָלאָניזאציע, בעזונדערס, אויב ס׳וועט זיך איינגעבען דער בעוואוסטער פראָיעקט פון אגראנאם ד״ר סאָסקין, וועגען אינטענסיווע ווירטשאפט, ביי וועמענס פלאן עס גענוגט $^1/_{10}$ באָדען ד. ה. נור 10 דונאם, א פאמיליע זאל זיך קענען פון איהר דערנעהרען, אָבער אפילו ביי די נייע פאָליטישע און ווירשאפטליכע מעגליכקייטען איז אוממעגליך, אז א״י זאל זיך בויען נור אויף לאנדווירטשאפט

וואס הערט זיך אין ראדאם.

ברוכים הבאים!

קיין ראַדאם זענען אָנגעקומען די ה״ה: י. ל. ש צ א ר א נ פ ק י און ד״ר י ו ס ף ש א ל מ א ן, פאָרשטעהער פון קרן־היסוד־דירעקטאָריום אין פוילען.

ארץ־ישראל געפינט זיך אין כטאַדיום פון בויען און שאפען און דאַרף די מיטהילף פון זיינע קינדער — דאָס אידישע פאָלק.

ארץ־ישראל! אַלץ, וואָס געפינט זיך דאָרט: דער ווילדער אונבעארבייטער באָדען, די נישט אויסגעטריקענטע זומפפען, די קרומע-שאָסעען און וועגען, די שולען און גימנאזיום: די העברעאישע אוניווערזיטעט, דער אַרבייטס־לאָזער חלוץ, קבוצות און מושבים. אַלץ רופט און וועקט: ברודער אין גלות! גיט אונז די מעגליכקייט צו בויען, צו שאפען, צו שמידען די אידישע צוקונפט און שאפען א פריי אידיש ארץ-ישראל, דורכ׳ן שפענדען למובת דעם ק ר ן ה י ס ו ד, דער פאָנד, וואָס שאַפט דעם אידישען ווידערגעבורט.

אין די פערזאָנען פון די חשוב׳ע דעלעגאטען, הערען מיר די שטים פון ארץ-ישראל און, צי איז מעגליך, אז יעדער איד, וועמען אפילו ס זאָל נור האָבען אין זיך א פונק פון אידישקייט און נאציאנאלען בעוואוסטזיין, אז זיין הארץ זאָל נישט אַ ציטער טהון און צוהערען זיך צום קלאפען פון האַמער, צום גערויש פון שערפ, פון די ארץ-ישראל-בויער? זייער שטים מוז דערהערט ווערען!

אויך דער סיים-דעפוטאַט י צ ח ק ג ר י נ ב ו י ם, דער שטאלצער איד און נאציאָנאלער קעמפפער פאר אידישע ר ע כ ט, דער פיהרער, געערט דורכ׳ן גאנצען אידענטום אין פוילען בכלל און אין ראדאם בפרט, קומט צו אונז, כדי צו וועקען און אויפצופאָדערען די ראדאָמער אידישע בעפעלקערונג אָבצוגעבען א דין וחשבון און צוצוגעבען א ציגעל צום פראכטפולען בנין.

אמת, די צייט איז שווער, אָבער יעדעס געזונדע פאָלק, וואָס גלויבט אין זיינע כוחות און אין זיין צוקונפט, ברענגט אין די שווערסטע צייט, זיינע גרעסטע קרבנות מדוע נפלנו מכל עם?

לאמיר מקבל פנים זיין די חשובע ברודער און געערטע געסט, לאָמיר זיי געבען מ ו ט א ו ן ה י ל ף אין זייער אנגעשטרענגטער און איבערגעבענער ארבייט פאר׳ן פאָלק אין לאנד. — מיר בעגריסען זיי מיט דעם טראדיציאָנעל אידישען ב ר ו כ י ם ה ב א י ם!

אין דאראך איז א אונזין די שטעלונג פון אונזערע געגנער פון דער אזוי גערופענער 4-טער עליה פון סוחרים, פאבריקאנטען, אין בעלי מלאכות, ווייל אהן זיי, ד. ה. אהן האנדעל און אינדוסטריע קען א״י נישט אויפגעבויט ווערען, און וועגען דעם אין א צווייטען ארטיקעל.

◆▓▓◆

אָ ענטפער פון בונדישען ראטמאן ה׳ לאנדוי.

(אָ בריעף אין רעדאקציע.

געערטער הערר רעדאָקטאר!

אין „ראדאמער-קעלצער לעבען״ (נומ. 116) אין אַרטיקעל אונטערען קעפעל „דער שטימער פראטעסט פון די יודישע ראטמענער״ דריקט דער מחבר אויס זיין פערוואונדערונג, צוליב דעם וואס איך, איינער פון די יודישע ראטמענער, בין געקומען צו דער זיצונג פונם שטאדט ראט דעם 1־טען ד. ח. די פראגע איז נישט קיין פערזענליכע, נור דורכאויס א געזעלשאפטליכע, דעריבער ערלויבט מיר אין אייערע ווערטע צייטונג אָפצורוקען פאלגענדע ערקלערונגען:

מיין קומען צו דער אויבענדערמאָנטער זיצונג פונם שטאדט-ראט בעדייט לגמרי נישט קיין אפ־אָבאטע צו דער האנדלונג פון מאגיסטראט לגבי די יודישע ארבייטסלאזע, פארקערט, איך פאראורטייל ווי אמשארפסטען די בויקאט-פאליטיק פון מאגיסטראט, איך האָב אבער אין קיין פאל נישט געקאָנט סאָלידאריזירען, מיט דעם אופן, אויף וועלכע די „קאָלאָ״ פון די יודישע ראטמענער האבען באשלאסען אויסצודריקען זייער פראטעסט, און דאס צוליב פאלגענדע טעמים:

1) אויף דעם 1-טען פונקט פון טאגעסארדנונג פון דער דערמאנטער זיצונג איז געשטאנען דאס באשטימען (שוין צום 2-טען מאהל) פאר׳ן מאגיסטראט אָ קרעדיט פון 100,000 זל. פאר עפענטליכע ארבייט, אויב עס איז בערעכטינט אנ׳אפאזיציאנעלע שטעלונג פון די יודישע ראטמענער געגען דעם מאגיסטראט, דארפט די אפאזיציע זיין געווענדעט נור געגען מאגיסטראט, אָבער קיינמאָהל נישט געגען די ארבייטסלאזע. כדי אויפדריקען די אונצופרידענהייט מיט דער טעטיגקייט פון מאגיסטראט האבען דאך די ראטמענער אָן א שיער געלעגענהייטען.

2) אויב שוין יאָ פראטעסטירען, דארפט דער פראטעסט זיין א פערשטענדליכער, נישט נור פאר די, וועמען מ׳קען איינרוימען דעם סוד אויפ׳ן אויער, נור פאר די ברייטע עפענטליכקייט, און דעריבער האט דער פראטעסט לויט מיין מיינונג בעדארפט זיין נישט קיין פאסיווער, נור אנ׳אקטיווער, לכל הפחות אין דעם זינען, וואס ער דארפט בעגלייט ווערען פון דער שטאדט-ראט־טריבונע, מיט א געוויסע אפיציעלע דערקלערונג, ווייל א „שטימער־פראטעסט״ קען ווערען נישט גוט פארשטאנען און שלעכט אויסגעטייטשט, און זאגאר אויסגענוצט צו דעמאגאגישע צוועקען. און אָט צוליב די 2 אויבענדערמאנטע סיבות בין איך געקומען צו דער זיצונג פונם שטאט־ראט.

מיין קומען צו דער אויבענדערמאנטע זיצונג דעם 1־טען ד. ח. האט געהאט דעם ציעל צו געבען די מעגליכקייט דעם שטאָדט—ראט צו בעשטימען פאר׳ן מאגיסטראט די 100 000 זל. פאר עפענטליכע ארבייט, ביי וועלכע עס וואָלט חי נישט ווי פאָרט געפונען ארבייט אָ געוויסע צאהל יודישע ארבייטסלאָזע און דאן איבערלייענדיג אָ פראטעסט־דעקלאראציע געגען דער באָקאָט-פאליטיק פון מאניסטראט, דעמאנכטראטיוו אלס צייכען פון פראטעסט, פערלאָזען די זיצונג. דאס איז נישט געשעהן, ווייל די זיצונג איז נישט צושטאנד געקומען.

מיט אכטונג: מ. לאנדוי.

וואָזשני פון דער היגער פאָסט טשעקאָווע „צו חיסען״ וואָס עס הערט זיך אין אויסלאָנד, ער נעמט „דערוויזל״ צו עטליכע אויסלענדישע בריעף.

דער וואָזשני פון דער היגער פאָסט יוזעף יענדראָ האָט פאריגע וואָך צוגע׳לקח׳ענט אויף דער פאָסט 4 אויסלענדישע בריעף.

דער „אינטעליגענטער אויסלאנד־פערעהרער״, איז אויך אויף „דערהויזל״ אָרעסטירט געוואָרען.

פון האנדווערקער - לעבען.

דער האנדווערקער-קלוב ארדענט איין זונטאג דעם 18-טען ד. ח. אין לאקאל פון קלוב וואלאווא 59 אן אויסערגעוועהנליכע אלגעמיינע פערזאמלונג, אין וועלכער ס'נעמען אנטייל די ווארשאווער פארשטעהער פרעזעס פון צענטראלען האנדווערקער-פערבאנד אין ווארשע ח. ראסנער, אין די עקזעקוטיוו-מיטגלידער, ה"ה: גאלדבערג און בראמבערגער, וועלכע וועלען ארויסטרעטען מיט רעפעראטען וועגען, פראפאגאנדע, קאאפעראציע און אנדערע אקטועלע פראגען.

* * *

דער האנדווערקער-קלוב מאכט בעקאנט אלע האנדווערקער, וועלכע ארבייטען אליין, אדער מיט 1 געהילף, און האבען בעקומען אויפפאדערונגען צו צאלען די „זאליטשקעס" פון אבראטאווע פון יאהר 1926, זיי זאלען קומען אין סעקרעטאריאט פון קלוב מיט „פרזשיפאמניעניעס" יעדען טאג פון 6 ביז 10 אין אווענד.

דער האנדווערקער-קלוב בעט אלע האנדווערקער מיטגלידער אין נישט מיטגלידער, וועלכע האבען אין יאהר 1926 נישט אויסגעקויפט קיין פאטענטען, אדער האבען ליקווידירט פולשטענדיג זייערע ווארשטאטען, זיי זאלען זיך אין זייער אייגענעם אינטערעס מעלדען יעדען טאג ביז דעם 25-טען ד. ח. אין לאקאל פון קלוב פון 6 ביז 10 אין אווענד.

* * *

דער האנדווערקער-קלוב מאכט בעקאנט זיינע מיטגלידער-האנדווערקער, וועלכע ארבייטען אליין, אדער מיט איין געהילף, און ביי וועלכע מען האט געמאכט זאיענטשעס אויפ'ן פאדאטעק אבראטאווע פאר'ן יאהר 1926 זיי זאלען קומען אין לאקאל פון קלוב יעדען טאג פון 6 ביז 10 אין אווענד און מיטברענגען מיט זיך די פראטאקאלען פון סעקוועסטער.

אויך די אלע מיטגלידער פון האנדווערקער קלוב, וועלכע האבען צו באצאהלען פערלעגענע שטייערען און זיי זענען ווירקליך נישט אימשטאנד זיי צו באצאהלען, דארפען זיך מעלדען אין סעקרעטאריאט פון קלוב יעדען טאג פון 6 ביז 10 א זייגער אין אווענד.

די קרן היסוד אקציע אין ראדאם.

שבת דעם 10/7 ד. י. אום 5 נ. מ. האט דער ה' ל. שצאראנסקי מיטג. פון צ. ק. פון „מזרחי" געהאלטען א פארטראג אין דער היגער שטאדטישער שוהל א. ד. ט. „ארץ ישראל אמאל און היינט". — דער רעפעראט האט צוגעצויגען א גרויסען עולם, וועלכער האט איסגעהערט דעם רעפעראט מיט גרויס אינטערעס. דער פארטראג האט געמאכט אויף די פערזאמעלטע א גרויסען איינדרוק.

זונטאג דעם 11/7 ד. י. אום 9 אז. אווענד איז אין זאל פון טעאטער „ראזמאיטאשטשי" פארגעקומען א פאלקס-פערזאמלונג מיטן אנטייל פון די ה"ה י. ל. שצאראנסקי און ד"ר יוסף שאלמאן, וועלכע האבען רעפערירט א. ד. ט. „דער אמת וועגען ארץ-ישראל". דאס טעאטער איז געווען פול געפאקט, אזוי, אז מאכען מענשען האבען געמוזט אוועקגעהען נישט קאנענדיג אריינבעקומען זיך אין טעאטער מיט גרויס מ״ה איז געלונגען דער וואך פון „השחר", צו האלטען דעם ארדנונג.

די פערזאמלונג עפענט דער ה' ל. מילמאן, און גיט איבער דאס ווארט דעם דעלעגאט, ה' שצאראנסקי. אין זיין רעפעראט בעלויכט דער חשיפ'ער רעדנער דעם גאנצען קאמפלעקס פראגען, אין צוזאמענהאנג מיט'ן אויפבוי פון ארץ-ישראל.

עטליכע בונדיסטען פרובען דורך צווישענרופען צו שטערען דעם גאנג פון דער פערזאמלונג. דער ה' שצאראנסקי פערלירט זיך נישט און ענטפערט ווי געהעריג אויף די צווישענרופען.

דאס ווארט בעקומט דער ה' ד"ר י. שאלמאן. (מיטג. פון צ. ק. פון „התאחדות") אין א שענעם פארם שיל. דערט דער רעדנער די בעדינגונגען פון אונזער אויפבוי ארבייט און די נויטווענדיגקייט פון לאנדווירטשאפטליכע קאלאניזאציע. די רעדע, וועלכע האט זיך אויסגעצייכענט מיט פאעטישע מאמענטען איז אויפגענומען געווארען דורך די פערזאמעלטע מיט א הילכיגען בייפאל.

קהלה-ראט דעבאטירט נאך אלץ וועגען שאפען א גמילות-חסדים קאסע.

דער אינטערעס צו דער גמילות-חסדים-קאסע איז אזוי גרויס, אז אויף דער זיצונג קומט קוים בדוחק א קווארום פון 12 קהלה-פארשטעהער.

דער סדר-היום פון דער לעצטער זיצונג פון קהלה-ראט איז בעשטאנען פון פאלגענדע פונקטען: 1) קאמוניקאטען 2) בעריכט פון דער הילפס אקציע 3) עפנען א קאסע פון אהנפראצענטיגע הלוואות א. נ. גמילת-חסד 4) צו-טיילען די רעשט פון די אמעריקאנער סובסידיעס אלס פאנד פאר דער גמילת-חסד-קאסע 5) בעשטעטיגען די טאקסע פון בית-החיים-אבצאהל 6) פרייע פארשלאגען.

דער טאג-ארדנונג, נישט קוקענדיג אויף זיין וויכטיגקייט, האט פונדעסטוועגען צוגעצויגען ווייניג אויפמערקזאמקייט פון די קהלה-פארשטעהער, וועלכע זענען מיט א פערשפעטיגונג אויף צוויי שעה, נאכ'ן בעשטימטען טערמין, קוים זיך צונויפגעקומען, אויף דער זיצונג פערגאנגענעם זונטאג, אין א צאהל פון 12. (די זעלבע זיצונג איז גערופען געווארען אויפ'ן פאריגען דאנערשטאג, און איז נישט צושטאנד-געקומען צוליב דעם, וואס ס'איז קיין קווארום נישט געקומען).

צוליב דעם. וואס דער פארזיצענדער ה' פרענקעל, האט צוגעשיקט א מעלדונג, אז איבער אויסערגעוועהנליכע סבות, איז ער נישט אין שטאנד צו קומען צו דער זיצונג, האט די פארזיך איבערגענומען דער וויצע-פרעזעס ה' יעקב דוד טייטעלבוים, וועלכער בעזיצט אבער ווייניג רוטין, אויף אט דעם געביטע אין דעריבער ווערט די זיצונג געפיהרט חאאטיש, און די דיסקוסיעס זענען דעריבער כסדר אויעק פון דער טהעמא.

נאכדעם, ווי דער ראט נעמט צום קענטניס א רייהע קאמוניקאטען פון דער פערוואלטונג וועגען איניגערליכע גמינע-ענינים, צווישען אנדערע וועגען עפנען די פאך-קורסען און וועגען איבערשיקען די רב פאפירען אין דער וואיעוואודזטווא קיין קעלץ. טרעט דער ראט צו צובעטראכטען דעם דריטען פונקט, וועלכער איז נוגע דער גמילת-חסד-קאסע. ארום אט דער פונקט ענטוויקעלט זיך א היפטיגע דיסקוסיע, צווישען די ה'ה דיאמענט און פישמאן. דער פערוואלטונג'ס פארשטעהער ה' דיאמענט בעטאנט, דאס די פערוואלטונג ווענדעט-אן אלע כחות די גמילת חסד-קאסע זאל ווי אמשנעלסטען געעפענט ווערען און זאל אנהויבען באלד איהר טהעטיגקייט צו צו לינדערען, אויף וויפיל ס'איז מעגליך, די גרויסע נויט, וואס הערשט צווישען דער היגער יודישער בעפעלקערונג. די קאסע וועט זיך צייטווייליג געפינען אונטער דער השגחה פון דער גמינע, מ'וועט זיך אבער בעמיהען, אז מיט דער צייט זאל די קאסע זיין גענצליך זעלבסטשטענדיג אונאבהענגיג פון דער גמינע, הגם די גמינע-ארגאנען וועלען זיין אין איהר פערטרעטען צוליב אויפזיכט'ס און קאנטראל צוועקען. ה' פישמאן איז שטארק דאגעגען און פאדערט דורכאויס די קאסע זאל רק זיך געפונען ביי דער גמינע. ער ווייזט אן, אז אין אלע אינסטיטוציעס, וועלכע אינטערליגען נישט דירעקט אונטער דער גמינע, הערשט אונארדנונג, חאאס און זיי שטעהען אויף די שוועל פון אונטערגאנג ווי צ ו ם ב. „ע ז ר ה" „ת ל מ ו ד - ת ו ר ה" א. ד. גל. דאגעגען דארט, וואו די גמינע האט איהר השפעה, ווערט געהאלטען ארדנונג, דיסציפלין. ס'איז לכל הפחות דא, א גענויע קאנטראל, וואו דאס געלד קומט אהין. ה' פישמאן האלט, אז ס'וועט קיינער נישט שפענדען קיין געלד פאר דער קאסע, אויב זי וועט זיך נישט געפונען ביי דער גמינע, צו וועלכער די גאנצע שטאדט האט דעם פולען צוטרוי, דער בעסטער בעווייז זענען די אמעריקאנער סובסידיעס וואס זענען געשיקט געווארען נישט ערגיץ אנדערש, ווי אין דער קהלה. ה' פישמאן ווייזט א', אז נאר ביי דער גמינע וועט דער לוה זיך פיהלען פרייער און בעקוועמער. ווען די קאסע אבער זאל זיין אבגעזונדערט פון די קהלה און וועט זיך שטיצען אויף גראשענדיגע נדבות, וועט עס בעטראכט ווערען דורך דעם בארגער אלס קצבה. א רייהע רעדנער סאלידאריזירען זיך מיט דער מיינונג פון ה' פישמאן. אין רעזולטאט מאכס ה' פישמאן א רייהע אויסבעסערונגען אין סטאטוט, אין דעם זין, אז אין אלע קאסע-ארגאנען זאל די קהלה האבען א מעהרהייט, וואס עס ווערט דורכ'ן ראט כמעט איינשטימיג אנגענומען.

יודיש טעאטער.

אין ראדאם גאסטראלירט היינט א נייע יודישע טרופע. וואס בעשטעהט פון בעדייטענדע ארטיסטישע כחות. צווישען אנדערע געפונען זיך אויך א זעלכע בעקאנטע נעמען ווי: זאריצקא און פעלד, וועלכע האבען דא זיינער צייט געשפיעלט מיט גרויס ערפאלג. עס טרעט אויך אויף דער בעקאנטער יודישער ארטיסט ה' מאכאראווסקי.

די טרופע איז אנגאזשירט דורכ'ן געשעפט'ס-פיהרער ה' ל י כ ט ע ר.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל. דער פאמיליע נ יי מ א ן
צוליב'ן טוידט פון זייער מאן און פאטער
ר' יחזקאל נ. ע.
דריקט אויס
אלי' פריידאס עט פאמיליע.

קעלצער אבטיילונג.

י. מ. רייזמאַן.

סאָלידאַריטעט.

אַ אינטערעסאַנטע דיסקוס־ע איז געפיהרט געוואָרען אויף דער לעצטער פערזאַמלונג, אויף וועלכער ס׳איז אויסגעוועהלט געוואָרען דער רעטונג׳ס קאָמיטעט אין אונזער שטאָדט. ס׳איז נעמליך אַרומגערעדט געוואָרען די פראַגע, ווער ס׳האָט דאָס רעכט צו שאַפען און צו וועהלען אַזאַ קאָמיטעט. ס׳זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרען מיינונגען, אַז נאָר די, וואָס וועלען לייגען דעם גרונד־שטיין, וואָס וועלען געבען די ערשטע נויטיגע סומען, האָבען רעכט פון צווישען זיך אַזאַ קאָמיטעט צו וועהלען. ס׳איז אָפילו אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ פאָרשלאָג, אַז צום ערשט זאָל געשאַפען ווערען 100 נותנים און זיי זאָלען דעם קאָמיטעט וועהלען.

ווען מיר וועלען בעטראַכטען די פ־אַגע פון ענגען שטאַנדפונקט פון די ביז־איצט־גע וואָהל־טהעט־גק־יט אויף דער אידישער גאַס, וועלען מיר אפשר צושאַקלען מיט׳ן קאָפ צו אַזאַ געדאַנק. מיר טאָרען אָבער נישט בלייבען הינטערשטעליג און מוזען גיין מיט׳ן אַלוועלטליכען שטרום, וועלכער האָט בעשאַפען נייע בעגריפען וועגען פילאַנטראָפיע.

די מאָדערנע פילאַנטראָפיע צ־עלט צו דערהאַלטען די מענשען־ווירדע פון די, וואָס געניסען פון די עפענטליכע וואָהל־טעטיגקייט. דאָס געשיהט דאָדורך, וואָס די וואָהלטעטיגקייט ווערט פערוואַנדעלט אין אַ סאָציאַלע הילף, וועלכע ווערט אָנגעוואָרפען דער געזעלשאַפט אַלס אַ חוב. דער חוב פליסט אַרויס פון דער געגענזייטיגער אָבהענגיגקייט פון איין מענש צום צווייטען, אָדער בעסער, פון דעם נויטווענדיגען צוזאַמענלעבען פון דער מענשהייט. פ׳ווערען דעריבער, ווי ווייט מעגליך אויסגעמיטען די טראַדיציאָנעלע נדבות פון האַנד צו האַנד דאַגעגען ווערען געשאַפען גאַנצע רייהען פון געשלאָסענע אנשטאַלטען פאַר יתומים, זקנים, קאַלעקעס, טויב־שטימע און בלינדע, ווי אויך אַרבייס׳ס־הייזער א. אז. וו. אויסצוהאַלטען די אנשטאַלטען איז אַן עפענטליכער חיב און זיי ווערען טאַקי געפיהרט מיט דער אונטערשטיצונג פון עפענטליכע געלדער.

דער בעגריף פון די סאָלידאַריטעט, פון געגענזייטיגע פליכט און רעכט פון איין מענש צום צווייטען האָט בעקומען די איבערהאַנד אין דער מאָדערנער געזעלשאַפט. די מאָדערנע פינאַנסוויסענשאַפט בעראַהט אויף׳ן יסוד פון סאָלידאַריטעט. דער פערמעגליכער בירגער לייסטעט אַזוי פ־על פאַר די מלוכה, אַז ס׳זאָל סטי־ען אויך צו לינדערען די אַלגעמיינע נויט פון די שטיפ־קינדער פון דער וועלט, וואָס דער גורל האָט זיי געמאַכט אונפעהיג מיט אייגענע כחות זיך זייער חיונה צו שאַפען. מיט איין וואָרט: דער שטאַרקערער מוז אינטערשטיצען דעם שוואַכערען און דאָס איז שוין נישט מעהר קיין פראַגע פון גוטהערציגקייט און שיינעם זשעסט, דאָס איז געוואָרען אַ פליכט, אַ מוז און צוואַנגס־ווייזע וועלען די דאָזיגע נויטיגע קאַפּיטאַלען צוגויפגעקליבען און צומיילט.

און אַנדערש קאָן עס נישט זיין. די גיטער פון דער וועלט, זענען אַזוי פערטיילט געוואָרען, אַז פ׳זאָל קלעקען פאַר אַלע. יעדער מענש האָט זיך זיין גורל און גלייכצייטיג זיין מיסיע אויף דער וועלט. די הויפט־אויפגאַבע פון דער מענשהייט איז, דאָס ווייטער דערהאַלטען די פאָרטזעצונג פון דער מענשהייט און יעדער בעזונדער מוז, לויט זיין יכולת מיטהעלפען צו די ווייטערע וועלט־עקזיסטענץ.

דער פאָטער טראָגט זיין קינד אַ מייל־וועג׳ס און זאָגט: יעצט ליב קינד, געה ווייטער איך מוז צוריק געהן פון וואַן כ׳בין געקומען. און דאָס איז דער זין פון דעם בעקאַנטען אַפאָריזם „על שלשה דברים העולם עומד על התורה, על העבודה ועל גמילת־חסדים“. די וועלט שטיצט זיך אויף דריי פילאַרען. די בני־תורה, די געבילדעטע מענשען האָבען די אויפגאַבע צו זיין מפיצי־תורה, צו ערציהען די דורות און זיי ווייזען דעם וועג פון לעבען. די וואָס זענען נהנה מיגע כפם, וואָס שאַפען אין אַרבייטען, בויען דאָס לעבען און מאַכען עס ערטרעגליך פאַר די מענשען. און מיט וואָס וועלען אַרויסווייזען זייער מיטהילף די, וועלכע די השגחה האָט בעשענקען מיט כסף וזהב, מיט רייכטימער? פאַר זיי איז געבליבען דער גמילת־חסדים. און ווי וואָלט געווען דער פאַל, ווען די לעצטע וואָלטען אין זייער חוב פערגעסען? דעמאָלס וואָלט די וועלט קיין קיום נישט געהאַט, וואָרום ווען איין פילאַר זינקט פאַלט אין די גאַנצע געביידע. פון דעם איז געדרינגען, אַז גמילת־חסדים און יעדע אַרט וואָהלטעטיגקייט קען נישט זיין אָבהענגיג בלויז פונם ווילען פונם נותן, וואָרום די גאַנצע מענשהייט איז פעראינטערעסירט אַז אויך דער פילאַר זאָל ווייטער אונטערשטיצען דעם וועלט־בנין. אַזוי פאָדערט דער גאַנצער קערפער געזונדהייט פאַר׳ן קראַנקען אבר.

ס׳איז דעריבער זעלבסט פערשטענדליך אַז אין דעם צוזאַמענשטעל פון אַ קאָמיטעט, וועלכער האָט די אויפגאַבע צו פערזאָרגען די בעפעלקערונג מיט גמילת חסדים, האָט דאָס רעכט און פליכט אַנטייל צו נעמען די גאַנצע בעפעלקערונג, אָהן אונטערשיד פון שטאַנד און קלאַס. און ווען מיר וועלען נאָך נעמען אין אכט, אַז אַ חוץ די איינמאַליגע שפּענדונגען פראָיעקטירט זיך איינצופיהרען אַ וואָכענטליכער אָבצאָהל פאַר דער גאַנצער בעפעלקערונג. אין דער שטאָדט, ווי אויך די אַנגעלעגענהייט, אַז דער דזשוינט שטיצט אַזוינע קאָמיטעטען מיט געלדער, וואָס ווערען צונויפגעקליבען צווישען אונזערע ברודער אין אַמעריקאַ, פונם אַרבייטער ביז צום פאַבריקאַנט, מוז מען קומען צום בעשלוס, אַז אַזעלכע אַרט ספיקות, וועלכע זענען אויבען דערמאַהנט געוואָרען בנוגע דאָס רעכט צו וועהלען און אַנצופיהרען מיט׳ן רעטונגס־קאָמיטעט, האָבען זיך געקאָנט בעשאַפען נאָר אין די מחות פון די, וועלכע האָבען זיך נאָך נישט בעפרייט פון די פערעלטערטע מיינונגען וועגען פילאַנטראָפיע און נדבות־טיילעריי.

און דעריבער ווילט זיך נישט גלויבען אין די קלאַנגען, וואָס געהען אַרום אין שטאָדט, וועגען דעם אַרויסטרעטען פונ׳ם קאָמיטעט זייטיגע געוויסע פערזאָנען, בלויז צוליב דעם, וואָס דאָרט זענען אַריינגעגאַנגען אַ געוויסע צאָהל האַנדווערקער און קליינהענדלער נישט לויט זייער ווילען און געשמאַק.

ס׳ווילט זיך נישט גלויבען, אַז ס׳זאָל עמיצער וועלען שלאָגען קאַפּיטאַל, אָדער אויספיהרען נצחונות אויפ׳ן חשבון פון די הערשענדע, נויט און עלענד.

מיר וועלען אונזער אַרבייט פאָרטזעצען און מיר האָפען, אַז די קעלצער אידישע בעפעלקערונג וועט איבערגעהן צום טאָג אָרדנונג איבער קליינינקע, נישטיגע פּריוואַט־אַמביציעס און ס׳וועט זיינען דאָס געפיהל פון אונזער טראַדיציאָנעלער סאָלידאַריטעט.

■■■■■■

די שטורמישע זיצונג פון קהלה־ראַט.

אורלויבען — אַ דרינגענדער פאָרשלאָג — די ביאַלאַגער שחיטה — אַ שוחט וויל געבען „כאַבאַר“ דעם וויצע פרעזעס — אַלץ שמעקט מיט פּאָליטיק — דער ראַבינאַט, אָדער די ביוראָ־בעאַמטע — „חד־גדיא“ — אַלע זענען גערעכעט — דער גע׳קנס׳טער שוחט — אויפגעריסען די זיצונג.

די זיצונג פון קהלה־ראַט, וואָס איז פאָרגעקומען דאָנערשטאַג, דעם 7־טען ה. ח. וואָס האָט זיך אייגענטליך געדאַרפען פערנעמען בלויז מ־ט דער איינע פראַגע, פון וואַן צו שאַפען געלד אויסצוצאָהלען די בעאַמטע, איז פון דער ערשטער רגע אָן, אַזוי ווי אַלע אַנדערע ראַט און פערוואַלטונג — זיצונגען, פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ פּאָליטישען מאַניעווער. באַלד ווי די זיצונג איז געעפענט געוואָרען איז אַריינגעטראָגען געוואָרען אַ דרינגענדער פאָרשלאָג וועגן איבערנעמען דורך דער קהלה־פערוואַלטונג די ביאַלאַגער שחיטה. פ׳האָבען נישט געהאָלפען די פערשידענע מאָטיווען, אַז די פראַגע איז נישט איצט אויפ׳ן אָרט, אַז די בעאַמטען־פראַגע איז אַקטועלער. ווי אויך די ערקלערונגען פון וויצע־פרעזעס, ה׳ קלוסקאַ, אַז די פערוואַלטונג, אין הסכם מיט דער פעראָרדנונג פון ה׳ סטאַראָסטאַ מוז איבערנעמען די שחיטה אין ביאַלאַגאַן, נאָר דאָס וועט געשעהן צוליב מאַנגעל אין צייט א. אז. וו. עטליכע וואָכען שפּעטער. ניין! — טענה׳ט דער פער־עקשנמ׳ער צד. די פראַגע מוז היינט ווערען ערלעדיגט ווען נישט... וועט ער מאַכען ויברח...

דאס האט שוין א פנים ארויסגעבראכט פון געדולד די עטליכע פרנסים פון נאציאנאלען לאגער, און פרנס י. פינקלער האט ערקלערט אין נאמען פון דער נאציאנאלער פראקציע, אז צוליב פאלגענדע טעמים, וועלען זיך די נאציאנאלע פרנסים נישט בעטייליגען אין דער אבשטימונג וועגען ענין ביאלאגאן: 1) ס'איז נישט שעהן פאר'ן ראט און פערוואלטונג צו בעטראכטען א שחיטה—ענין, אין דער צייט, ווען דער ביודזשעט איז נאך אלץ נישט בעשטעטיגט און די בעאמטע הונגערן, 2) אויב יא אנגאזשירען א שוחט, דארפט מען אנגאזשירען א פאסענדען פערזאן, אבער נישט אזעלכען, ווי דער ביאלאגאר שוחט, וואס האט געוואלט געבען כאבאר עטליכע הונדערט זלאטעס דעם וויצע פרעזעס ה' קלוסקא, בכדי איהם צו אנגאזשירען אלס קעלצער שוחט א אז. וו. אזא בעשלוס וואלט געהייסען א שאנדהאס און וואלט געסטעמפעלט מיט א נישט פאסענדער חתימה דעם ראט און פערוואלטונג.

אין זעלבען גייסט האבען אויך גערעדט די ה"ה: ראזענבערג, קלוסקא, לייכטער און א ב. אייזענבערג, וועלכער זאגט: אז די קהלה מוז אמאל אונטערברענגען דעם וועקסעל-סיסטעם פאר'ן בעאמטען, דער בעאמטער האט שוין נישט קיין כח אבצוזוכען אזוי פיעל פראצענטער. די ארטיגע אידישע פרעסע האט שוין געמוזט רעאגירען געגען געבען דעם בעאמטען וועקסלען. די רעשט וועקסלען מוזען ארויסגעקויפט ווערען, נייע טארען שוין מעהר נישט ארויסגעגעבען ווערען, ווייל דאס וועט ברענגען צו א גרויסע מאראלע קאטאסטראפע. ס'מוז נאך דויערען עטליכע וואכען, און די לאגע פון די בעאמטע וועט זיך בעשטימט פערבעסערן. מיר פון אונזער זייט האבען געטוהן אבער אינזערע כחות. עטליכע פערזאן האבען איינקאסירט ביי די קאנטריבוענטען א סומע איבער 4000 זל. אויפ'ן חשבון פון ביודזשעט פון יאהר 1926. יעדער האט אונז אויפגענומען מיט א גוט פנים און געגעבען ביד רחבה. מ'דארפט נאר האבען א גוטען ווילען און פערשטענדעניש פאר א זאך, נישט אויסען צו זיין בלויז פאליטיק. חדשים לאנג ליגט דער ביודזשעט אין טאש ביים פרעזעס פון קהלה ראט, מיינענדיג, אז וואס לענגער ער וועט דעם ביודזשעט אויפהאלטען, וועט מען פון איהם פערזענליך ווייניגער נעמען עטאס. דערפאר — האט געענדיגט ה' אייזענבערג דארפט די היינטיגע ראט-זיצונג זיך פארנעמען בלויז מיט די פענסיע-פראגע, און מ'זאל שאפען פארלעך פון ראט און פערוואלטונג, וועלכע זאלען ווייטער איינקאסירען דעם עטאט פון יאהר 1926.

מיט א שארפע געגען-רעדע איז ארויסגעטרעטען פרנס לעוו, וועלכער זאגט: אז ס'מוז אויסגעדריקט ווערען אונצוטרוי דער פערוואלטונג פאר איהר שלעכטער ווירטשאפט. די פערוואלטונג מוז זיך פיהרען סוחר'יש. מ'קאן נישט אין איין מאהל בעצאהלען די וועקסלען. די פערוואלטונג מוז אויסשטעלען וועקסלען חאטש אויף 50°/₀ פון פענסיעס, דאס וואס מ'וויל מיט איין מאהל ליקווידירען דעם וועקסעל-סיסטעם — זאגט ווייטער פרנס לעוו איז א פאליטישע קאמבינאציע פון די רייזמאנס, פינקלערס, אייזענבערגס א. אז. אלעס איז פיל מיט סודות, מ'האט אנגאזשירט צופיעל בעאמטע (ער מיינט אודאי דעם איינציגען ציוניסטישען בעאמטען. אגודה'שע זענען פארהאן איבער 10) און פעראייניגט זיך מיט פארשלאג פון זיינע פארטיי-חברים, אז פון די שחיטה-הכנסות זאל מען צום ערשטען אויסצאהלען דעם „כלי-קודש" און שפעטער די ביורא-בעאמטע

אין זעלבען גייסט האבען אויך גערעדט די רעשט פארשטעהער פון דער אגודה און אויך ה' מיצענמאכער, וועלכער האט פערציילט דעם סוד פון „חר-גדיה... אלע זענען גערעכט דער ראבינאט, די נאמנים און די ביורא-בעאמטע און האט פארגעשלאגען, אפשר דעם פראקטישסטען פארשלאג, אז יעדער דאזאר זאל אויסבארגען א וועקסעל אויף 100 זלאטעס, בכדי צו בעצאהלען די בעאמטע. נאך די דעבאטען איז בעשלאסען געווארען פאלגענדעס: 1) אז דער ענין ביאלאגאן ווערט איבערגעגעבען דער פערוואלטונג צו ערלעדיגען אין פערשטענדיגונג מיט'ן ראבינאט אויף א טערמין פון 30 טאג. 2) די בעאמטע זאלען שוין מעהר קיין וועקסלען נישט בעקומען נאר פערפליכטען אלע מיטגלידער פון ראט און פערוואלטונג איינצוקאסירען דעם עטאט פון יאהר 1926 בכדי אויסצוצאהלען די בעאמטע חאטש פאר נאך א חודש פענסיע ביז בעשטעטיגען דעם ביודזשעט 3) צו געבען 6 וואכענדיגע אורלויבען די ה"ה: פרעזעס זאגייסקי און ב. לעוו. 4) אז דער קנס פון שוחט שלמה בארענשטיין איז נישט מעהר נאר פאר איין חודש. 5) אז מ'וועט כאפען א שוחט, זיינס א זוהן אדער אן אידעם ביי געהיימע שחיטה וועט ער, דער ריכטיגער שוחט אליין—ביי ערשטען מאהל—בעשטראפט ווערען מיט היזק האבען 1 חודש פענסיע, ביים צווייטען מאהל—מיט 2 חדשים פענסיע און ביים דריטען מאל — מיט „העברה" אויף אייביג און 6) צו העכערען דעם מאקסימום פון קהלה שטייער אויפן יאהר 1926 מיט 30 פראצענט.

אויפן טאג-ארדנונג זענען נאך דא צו בעטראכטען וויכטיגע ביודזשעט-פראגען ווי: דאס צוטיילען די סובסידיעס א. א. וו. נאר צוליב דער שפעטקייט האט דער וויצע פרעזעס ה' ראזענבערג געשלאסען די זיצונג. איבערלאזענדיג אויף גאטס בעראט די טרויריגע לאגע פון די קהלה אנגעשטעלטע און אויף נאך עטליכע גלגולים איבערגעלאזט דעם ביודזשעט אין א טאש פון א בעל-טובה. ווען די פארטזיצונג וועט פארקומען איז נאך נישט בעוואוסט.

א גאלעריע בעזובער.

די אלגעמיינע פערזאמלונג פון רעטונג'ס-קאמיטעט.

די לעצטע טעג איז אין לאקאל פון סוחרים-פעראיין פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון רעטונג'ס-קאמיטעט. די פערזאמלונג, וואס האט געדויערט ביז 3 א זייגער ביי נאכט, איז געווען זעהר א שטורמישע און איז באלד פון דער התחלה אן, געפיהרט געווארען מיט פארטייאישע טענדענצען. אויספיהרליך אין קומענדיגען נומער.

א הלואה פאר קעלץ.

מיט איינינע טעג צוריק זענען אבגעפאהרען נאך ווארשא, דער שטאדט-פרעזידענט, ח' לוקאשעוויץ, ווי אויך דער פרעזעס פון שטאדט-ראט, ה' קאסטוך, ענטגילטיג אונטערצושרייבען דעם אבמאך מיט דער געזעלשאפט „אולען", פון וועלכער אונזער שטאדט בעקומט אנ'הלואה פון 500.000 דאלאר אויף אינוועסטיציע-צוועקען.

דער אידישער אינוואלידען-קאנגרעס אין דאנציג.

אויפ'ן קאנגרעס פון די אידישע אינוואלידען, אלמנות און מלחמה-יתומים, וועלכער קומט פאר אין דאנציג דעם 15-טען ה. ח. איז דעלעגירט געווארען פונ'ם אידישען קרייז-אינוואלידען-פעראיין אין קעלץ, דער אינוואליד יודיל ראזענבערג.

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די האנדווערקער

זונטאג, דעם 11-טען ה. ח. 9 אזייגער אווענד, איז אין איינענעם לאקאל קאזיא 2 פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די האנדווערקער.

די פערזאמלונג האט געעפענט פארז. י. גוטמאן. אלס פארז. איז אויסגעוועהלט געווארען דער פרעזעס פון דער קהלה ה' רייזמאן, אלס אסאסארען די ה"ה: ד"ר מיטעלמאן און ח. מיצענמאכער און אלס סעקרעטאר ה' מינץ, וועלכער האט געלעזען דעם פראטאקאל פון דער לעצטער אלגעמיינער פערזאמלונג.

דעם קאסע-בעריכט האט אבגעגעבען ה' זאלצער, און דעם טעטיגקייטס-בעריכט—פארז. גוטמאן. ס'איז פארגעקומען א הייסע דיסקוסיע איבער'ן פארשלאג פון ה' שמעון סטראוושינסקי צו רעווידירען דעם בעשלוס פון דער פערוואלטונג איהם אויסצושליסען פונם פעראיין, צוליב דעם, וואס ער איז אנ'אקטיווער מיטגליד פון „פועלי-ציון" די דיסקוסיע, וואס איז געפיהרט געווארען מיט פאליטישע שנעלקייט און הינטערקוליסען - סורות פון ביידע צדדים, האט זעהר אנגעשטרענגט די כחות פון די פערזאמעלטע אזוי, אז יעדער רגע האט מען געמיינט, אז די פערזאמלונג וועט אויפגעריסען ווערען. צוליב די נישט אנגענעהמער לאגע, ווי אויך צוליב דעם, וואס די הייסע דעבאטען האבען געקאנט האבען א נישט גינסטיגע ווירקונג ביים צוזאמענשטעל פון די נייע פערוואלטונג, איז אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון ה' רייזמאן, איבערצורייסען די פערזאמלונג אויף 2 וואכען און שאפען א קאמיסיע פון 7 פערזאן, וועלכע זאל ערלעדיגען דעם ענין סטראוושינסקי, און שאפען א בשותפות'דיגע ליסטע צו דער פערוואלטונג. אין דער קאמיסיע זענען אריין די ה"ה: רייזמאן, ד"ר פישער, קעניג, סקורקי, ח. מיצענמאכער, מאכטינגער און י. מ. סטראווסשינסקי. האלב איינס ביינאכט איז די פערזאמלונג געשלאסען געווארען. אויפ'ן טאג-ארדנונג זענען נאך געבליבען די פונקטען: דיסקוסיעס איבער די בעריכטען, ביודזשעט פון יאהר 1926 און פרייע פארשלאגען, דעם טערמין פון דער צווייטע העלפט פון דער פערזאמלונג, וועלען מיר בעזונדער מיטטיילען.

פון קרן־היסוד־קאָמיטעט.

דער ניי־אָרגאַניזירטער קאָמיטעט פון „קרן היסוד" אין קעלץ, אונטער'ן פּאָרזיץ פון ה' אלטר עהרליך, זעצט פאָר זיין ארבייט אונערמידליך און גישט קוקענדיג אויף דעם יעצטיגען עקאָנאָמישען קריזיס, ענטוויקעלט ער די טעטיגקייט צופריעדענשטעלענד.

עס וואָלט גאר כדאי געווען, אז אזא וויכטיגע און ברייט־פערצווייגטע אינסטיטוציע, ווי דער „קרן היסוד" זאָל געפינען א גרעסערען אָבקלאנג אין די הערצער פון אונזערע בעלי־בתים און זאָלען זיך מיט מעהר פערשטענדניש בעציהען צו די קאָמיטעט־מיטגלידער, וועלכע בעזוכען זיי און אָפּפערען דערצו זייער טייערע צייט ביים אויפמאָהנען די חובות.

די דעלעגאַטען פון דער „קרן־היסוד"־צענטראַלע אין פּוילען, רעכענדיג זיך מיט דעם יעצטיגען יקרות, האָבען שוין נישט געוואָלט לענגער פערבלייבען אין אונזער שטאָדט און האָבען איבערגעגעבען דעם „קרן־היסוד"־קאָמיטעט א רשימה פון פאראַיאָהריגע דעקלאַראַנטען, ביי וועלכע מ'האָט נאָך קיין „קרה"י"־מעשר נישט גענומען.

דער „קרן היסוד"־קאָמיטעט ווענדעט זיך צו אלע חברים און סימפּאַטיקער, זיי זאָלען בייטראָגען, לויט זייערע כחות זייער מעשר לטובת דעם „קרן־היסוד", ווערענדיג בעזוכט דורך די קאָמיטעט־חברים און זאָלען זיך נישט אויסשליסען פון גאנצען כלל־ישראל, וואָס בויט ארץ ישראל.

פון דער רעדאַקציע.

צוליב טעכנישע סיבות, האָט דער בריעף פון „ל י נ ת ־ ה צ ד ק" נישט געקענט געדריקט ווערען אין היינטיגען נומער.

א בריוועלע קיין ארץ־ישראל צו א געוועזענעם קעלצער דאָזאָר.

(צווייטער בריעף).

ליבער יצחק!

אָבגע'פּטר'ט זיך פון דער סער־כשופ'טער־סודות און פּאָליטיקפולער קהלה, וועל איך מיך א נעם טוהען צום קולטורעלען בנין אויף סעמינאַרינסקאַ 24 №, צום אידישען גימנאַזיום הייסט עס. פון וועלכען איהר זענט בשעתו אויסגעשטאַנען אזוי פיעל „חבלי־לידה", און זענען געווען, ווי ס'ווייסען די „יודעי חן"... א חוץ אייער איבערגעגעבענער ליבע צו אונזערע אלט־ניילאַנד — די הויפּט סיבות פון אייער שנעלער פּלאַנלאָזער איבערפּעקלונג קיין ארץ־ישראל...

זייט וויסען, אז פון אייער אוועקפאָהרען ביז'ן היינטיגען טאג (ס"ה 1 יאָהר.) האלט מען שוין דארט ביי „שלשה מי יודע"... במשך פון דעם איינעם יאהר, אויב כ'האָב נישט קיין טעות, זענען שוין דארט געטוישט געוואָרען 3 אויפזיכט'ס־ראַטען. יעדער איינער, אין דער צייט פ ו ן זיין „ממשלה" איז געווען זעהר אָפּטימיסטיש בנוגע דער שולע. און אויף דער שאלה, פאר וואס זיי האָבען צו געלאָזט צו אזא ריזיגען דעפיציט האָט מען געענטפערט מיט'ן גמרא־מאמר פון אדם־הראשון „מנהגי של עולם כך היא"... דאס גימנאַזיום האָט פון דער ערשטער רגע אָן געהאַט א דעפיציט און מוז איהם ווייטער האָבען. דאס גימנאַזיום איז באַלד געבויט געוואָרען אויף א שוואַכען פונדאַמענט.., און... „י פ ה ע נ י ת א לישראל..." מ'האָט כסדר געהאַלטען אין איין חקר'נען, פּאָליטיקירען א. אז. וו. ביז מ'האָט דאס גימנאַזיום צוגעפיהרט צו אזא נישט היימליכע שטופע אזוי, אז ביים שליסען דאס שול־יאָהר, האָט דער דעפיציט בעטראָפען פונקט אזוי פיעל, וויפיעל א קאַפּיטעליסט דארפט האָבען אויף דער הוצאה קיין ארץ־ישראל. (500 פונט) אויף אונזער ארים געלד הייסט עס גאנצע 26.000 זלאָטעס. מענשען זאָגען אפילו, אז די סיבה פון דער דאָרטיגער מחלה איז צוליב דעם, וואס ביים רודער פון אויפזיכט'ס־ראַט שטייט א מענש, וואס איז אפשר א בעסערער בקי אין הלכות מעדעצין ווי אין פינאַנסען. נאר ווי ס'זאָל נישט זיין איז דארט „על כל פסיעה ופסיעה" אזוי קאַלט, אז אפילו אין די הייסע זומער—טעג איז דארט א ל ץ איינגעהילט אין פעלץ... און אז דאס „פייער" קאָן נישט בעהערשען די קאַלטע טעמפּעראַטור... איינס האט מען דאָרט יאָ אויפגעטוהן. מ'האָט געמאַכט א נייעס רעמאָנט (פון אלעבע). און געקויפט א גלאָק... מעגליך, אז אויפ'ן נייעם שול־יאהר וועלען די אדמיניסטראַציע־הוצאות זיין קלענער, ווייל ס'וועט זיין ווייניגער לערער (די 8־טע קלאַס זאָל ווערען געשלאָסען צוליב ווייניג שילער און דאס פערלירען די פּראַוועס".) יערענפאַלס, וועט זיך דאס נייע־שול־יאהר אָנהויבען מיט אזא דעפיציט, פאר וועלכען מ'קאָן זיך קויפען א שיינעם פּרדס נעבען תל־אביב. אנשטאט צו געפינען א פּראַקטישען וועג ווי אזוי צו ראַטעווען די לאַגע, האלט מען אָן שטורמישע אסיפות, וועלכע ברענגען נישט קיין נוצען און מען לייגט אלע האָפנונגען אויף דער קהלה, אז זי וועט געבען געלד. אין מען פערגעסט, אָז אויסער דעם שטענדיגען כראָנישען געלד־מאנגעל פון דער גמינע איז „אין הקומץ משביע את הארי".. דער ס"ה איז, אז מיט'ן גימנאַזיום איז נישט אזוי איבעריג פריי־געלדיג. אפשר וואָלט איהר אונז געקאָנט אַהערשיקען פונ'ם פּראַקטישען און קלוגען ענגלאַנד אָזא מין משולח, בצורת קעמערער... וועלכער זאָל געבען אָנ'עצה, ווי אזוי דאס איינציגע קולטורעלע בנין ווייטער צו דערהאַלטען. דער עיקר, אַז ער זאל נישט קומען בידים ריקנות, נאר מיט א שפּאָרע אפּותיקא, ס'זאָל קלעקען אויף א „העברעאישע שילד" א ו ן אויף נאך אזעלכע משונה'דיגע אויסגאַבען...

כ'וואָלט אייך מעהר געשריבען, נאר כ'אייל מיך אויף א זיצונג פון ציוניסטישען קאָמיטעט, אין אייגענעם לאָקאַל אריין, (אלטע־וואַרשעווער 34) אויף וועלכע ס'דארפען בעטראַכט ווערען פערשידענע פראַגען ווי למשל: די פּאַרבערייטונגען צו די סיים און סענאַט־וואַהלען, שטאָדט־ראַט, קראַנקען־קאַסע, קהלה א. אַז. וו. (אויף אַזא זיצונג וועלען אַלע קומען ווייל ס'האַנדעלט זיך וועגען „בענקלעך") און אויך וועגן די שקל־אַקציע פון יאָהר תרפ"ו (פון דעם פונקט זענען די מיטגלידער נישט צופרידען).

איהר זענט אודאי נייגעריג צו האָבען אַ ידיעה ווי אזוי די ציוניסטישע ארבייט זעהט אויס, וועל איך אייך איבערגעבען אות—באות אנ'אָהובי ידידי בריוועלע, פון אינקאַסענט זילבערשטיין פון באַדזענטין, וועלכער ש ר י י ב ט צ ו ם פּ ר ע ז ע ס פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, ד"ר שאַטץ: „ליבער דאָקטאָר!—שרייבט ער, — איך זעה, אַז איהר קאָנט נישט צאָהלען קיין 20 זלאָטעס. ס'איז נישטאָ פון וואַנען. דעם אינקאַסענט וויערזשבאָ גיט איהר 25 גילדען. דאָס געלד דארף געהן אויף „גאולת־הארץ". איך וואונש אייך, אַז איהר זאָלט מאכען א סך געלד ביים אויפלערען די פּישקעס. איך לאָז איבער 25 קוויטעס מיט איין הצפּט פון ה' נאָוועריער. איך פאָהר א היים. פאר 20 זלאָטעס קאָן נישט דאָ זיין. מיינט נישט, אַז איך האָב א שאָדען געטהוען. איך האָב גענומען מיין פּעקעל און בין אהיימגעפאָהרען. איך וואונש אייך א גוטען בלייבט געזונד און מיר א פאָהרט געזונד, פון מיר ל. זילבערשטיין פון באָדזענטין, קעלץ, דעם 26 17/6"...

אָט אין דעם קורצען, הומאָריסטישען, אָבער זעהר אמת'דיגען, בריוועל האָט איהר א קלאָר בילד פון דער ציוניסטישער ארבייט אין קעלץ. אָנ'אינקאַסענט פון דער אָרגאַניזאַציע ווייסט, אַז מ'קאָן איהם נישט צאָהלען קיין 20 זלאָטעס א חודש, ס'איז נישטאָ פון וועמען צו נעמען און פון גאולת־הארץ געלדער וויל ער נישט נעמען... און „ודי לחכימא ברמיזא"... אפשר נאָך דער ווערבירונג'ס־אַקציע וועט אָנהויבען א גיי לעבען... הלואי, נאר וועגען דעם, וועל איך זיך נאָך אומקעהרען אי"הש אין קימענדיגען בריוועל.

זייט געזונד, לעבט וואהל, ווי דער וואונש פון אייער **חיים זיעלאָני.**

SKŁADY TOWAROWE
A. Zagajski i S-wie
w KIELCACH, ul. Karczowska 9, telefon № 5.
magazynują:
w swoich nowowybudowanych magazynach wszelkie towary na dogodnych warunkach.

ה. גרינשטייז, פעלטשער טעל. 303 פרישע פאַקען.

Redaktor i Wydawca Ch. M. Herc
Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.